

i. 4982 - 384/1936-37 - 1936. vi. 23. - vegyes - egyhangú írt.

ii. 5175 - ¹⁴¹/1937/38. - 1937. xii. 21. - történelmi - egyhangú írt.

5453 - 15/1938-39 - 1938. ix. 22. - kétsz. - egyhangú írt.

Magyarország, Bihar m. 1915. x. 22. ref.

Aradán: ábrat. 108./1938-39. jly.

Rep.: 1938. ix. 23.

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVAN TUDOMÁNYEGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARÁNA

720 1937 / 1938 sz. sz. sz.

Értek: 19 ____ évi 1938 FEB 19 hó ____ n.

Előirat: _____

drb. melléklet. Utóirat: _____

Bizálatra kiadatik:

Dr. Gyenpéteri László Béla

" Baranyai Béla

professzor matematikában.

Debrecen 1938. február 19-én.

[Handwritten signature]

e. i. példányban.

Jó dolgot keres. Elfogadom.

Debrecen 1938. febr. 23

Kezelve nyolcvanöt mel. *[Handwritten signature]*
Lett ismeret a munkáidat. minőségére is elfogadható.

márc. 7. Baranyai

A bűnöző gyermek .
Büntetőjogi doktori értekezés.

Irta:
Nagy Vilmos.

1938 január hó.

I.

Elméleti rész.

1. A gyermekbűnözés okai.

A jogrend és a társadalom egyensúlyállapotának fenntartása és a társadalom fejlődési törvényeinek biztosítása szempontjából a jogfenntartó főhatalmat, mint erkölcsi személyt, két irányu kötelezettség terheli. Az egyik- a fejlődés szempontjából- mint negatív irányu kötelezettség jelentkezik, de sorrendileg első, miután itt a jogfenntartó közület közvetlen működésének kell a célzott állapotot megteremtteni: megakadályozni minden működést, mely a társadalom fejlődése s ennek előfeltételeiként jelentkező jogrend és társadalmi béke ellen irányul. Tehát minden külsőleg mutatkozó társadalomellenes magatartás beleütközhet a parancsokba, vagy a tilalmakba s így "jogi bünné" lehet. A jogi bűn, formáját te -

kintve koronként és társadalmanként eltérő lehet, mégis mindig egy bizonyos kor, vagy társadalom sajátlagos felfogásával, annak a rendről, vagy a fejlődésről alkotott fogalmaival ellentétes cselekmény/akaratnemegegyezés/.Azért hangsúlyozom ezt, mert bár a jogi bűn nem abszolút, hanem történelmi kategória tartalma szerint, lényege azonban mindig társadalomellenes magatartás lévén, a gyermekbűnözés elleni küzdelemben erre tekintettel kell bizonyos maradaadó elvi alapot vetni.

A másik kötelezettsége a jogfenntartó közületnek már pozitív irányu: megtenni mindent, ami a szellemi és anyagi lét színvonalát emeli, vagyis a társadalmi fejlődést, az erők minél teljesebb kifejtését előmozdítja. A munka érdemi része itt magára a társadalomra vár, az uralkodó közület legfeljebb csak segédkezet nyújt hozzá erkölcsi és anyagi támogatásával.

Bennünket most közelebbről csak az első működési irány érdekel, annak is az a része, amelynek tárgya a gyermek társadalomellenes magatartása, vagy rövidebben mondva, s a következőkben ezt használva-bűnözése.

Sajnos a gyermekbűnözés ma i-

gen aktuális problémánk, mint általában minden vál-
ságos és átmeneti időben az erkölcsi lerongyoló -
dással velejáró kortünet. Berzeviczy mondja a "Po-
litika és morál" című dolgozatában, hogy minden át-
meneti időszak bizonyos mértékig az erkölcstelen-
ség jeleit mutatja. Nem a gyermekek rosszabbak ma,
hanem a viszonyok és az élet egyirányu/technikai/
gyors fejlődésével az erkölcsi haladás nem tartott
lépést. Különben is századunk e két utóbbi évtize-
dével, forrongó, szélsőséges eszmével az átmeneti-
ség jeleit mutatja, melynek izzó kazánjában pusztu-
lni kezd a régi rend mindenestől. Erkölcsi inter-
regnumszerű állapot ez, amikor még az átmenet után
következő viszonyok rendje ki nem alakult, meg
nem állapodott, a régi viszont meglazult. Ilyen-
kor kell a jogfenntartó közületnek ránézve legma-
gasbb erkölcsi elvét, az önfenntartást, a maga tény-
legességében éber figyelemmel megóvni s vigyázni,
hogy bizonyos eszmék mindent elsöpörni akaró ára-
data föl ne forgassa társadalmának rendjét, pusztu-
tulást, szenvedést és vérözönt ne zuditson reá.
Tehát ilyen időkbén fokozottabb mértékben kell a
megnövekedett kriminalitás ellen energikus és cél-
szerű harcot folytatni, kezdve a gyermekbűnözéstől

a társadalom felforgatására szövetkezett tömegek bomlasztó, lázadó munkájáig.

A gyermekbűnözés társadalmi, pathologikus tünete elleni védekezésnél is első sorban annak okaival, eredőivel kell megismerkednünk, hogy a felveendő küzdelem ezeket a forrásokat-amennyiben emberileg lehető- igyekezzék kiapasztani, vagy legalábbis lokalizálni, hogy mint később megáradt folyam ne rombolhasson, bemocskolván a közszellemet, pusztítván a konstruktív társadalmi munka eredményeit és így a polgárosultságot is alapjaiban meg ne támadhassa.

A gyermekbűnözés okait általánosságban vizsgálva azt látjuk, hogy azok jórészt a felnőttekével közösek és a "criminalaetiologiának" nevezett tudomány kutatásainak eredményeként, mint a bűnösség előidézői, tényezői vonulnak fel előttünk, mert hisz kétségtelen, hogy a bünt ... nagyobbára ugyanazok az okok hozzák létre, legyen szó gyermekről, vagy felnőttől, férfiről vagy nőről, magasabb, vagy alacsonyabb társadalmi osztályhoz tartozókról ". Vannak azonban közöttük olyanok is, amelyek inkább csak a gyermekbűnözés okai. A gyermekbűnözés okait három csoportra osztva fo-

gom tárgyalni: egyéni/ testi, szellemi/ fogyatékos-
ságok; környezeti viszonyok; nevelési hibák.

A statisztika adatai szerint, a gyermek, illetőleg fiatalok büntetőjogi része testileg, vagy szellemileg fogyatékos. Ebből a tényből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a testi, illetőleg szellemi fogyatékoságok a bűnözésnek okai. Ám e kettőnek a bűnözéshez való viszonyát tekintve, bizonyos különbségek is mutatkoznak. A testi fogyatékoság mindig csak közvetett oka a bűnözésnek - közvetlen indító okként itt más tényező szerepel; szellemi fogyatékoság esetén a baj - éppen az öntudat, a fölfogó képesség, az erkölcsi érzék tompultsága, vagy hiánya következtében - mint a kriminalitás közvetlen oka szerepel. A testi fogyatékoság tényében még nincs társadalomellenesség, ez magában véve még csak különbség, elválasztó jegy az átlagtól; ez az elválasztottság azonban az öntudatban kimélyülhet társadalomellenességgé, az első keserves tapasztalatok következtében. A fizikai kevesebbértékűség érzete, az inferioritás subiectív tudata, kellő nevelés hiányában energikus társadalomellenességgé fajulhat. A testi fogyatékoságot a társadalomhoz való "viszony" s e viszonynak a belső tudata motiválhatja

kriminális jellegűvé. A szellemi fogyatékoság tényében, már a bűnözés közvetlen okát is megtalálhatjuk/kleptomania, piromania stb./sőt a lényegében nem is kriminális irányú szellemi fogyatékoság is/pl egyszerű gyenge elméjűség/ közvetlen oka lehet a bűnözésnek. A testi fogyatékoságnál a kriminális praedisponáltság feltételes, a szellemi fogyatékoságnál esetleg konkrét, de ha más irányú is a fogyatékoság, miután pszichikai jellegű, inkább vezethet bűnre, mint amaz. Végeredményében mindegyik okként szerepelhet, de míg a testi távolabbi, addig a szellemi közelebbi, az közvetett, ez közvetlen oka a bűnözésnek. A szellemi fogyatékosok egy részével szemben csődöt mond a nevelés épügy, mint a büntetés/a megtorlás/ s így állapotuk kizárólag orvosi ténykedés tárgya lehet. A társadalom érdeke azonban ezek elkülönítését kívánja. Más részüket bizonyos mértékig befolyásolni lehet nevelés által.

Az orvostudomány ezeknek az abnormitásoknak okát -melyek testi, lelki, társadalmi degeneráltságot eredményeznek- gyakori esetben az átöröklésben találja meg s ez a tény gondolkodóba ejthet mindnyájunkat a modern eugenika által hirdetett sterilizatio helyénvalóságát illetően. Bár még ez a kérdés a befejezettségtől távol áll,

mivel nincs elég megnyugtató tapasztalati eredmény a degeneráltság feltétlen átöröklődésének kimondásához. A lues különösképpen olyan betegség, mely ily abnormitásokkal ajándékozta meg az utódokat és a társadalmat; ezért az antiveneriás küzdelem is közvetve a gyermek/s általában a/kriminalitás elleni harc egyik eszköze. Az öröklött és szerzett degeneráltságnak fő tényezője az alkoholizmus. Ez a kiterjedt baj, hogy mennyire kriminogén tényező, azt bizonyítani-köztudomásu jellege miatt-felesleges. Mint káros szenvedély*oka lehet ez a gyermekkriminalitásnak. Ezért nem kárhoztatható eléggé különösen egyszerűbb szülőknek az a szokása, hogy a gyermeknek reggel/"gyomor erősítésre"/egy kis pálinkát, vagy bort adnak, esetleg az iskolába is vitetnek vele, hogy a víz meg ne ártson neki.

Az átöröklés mellett lényeges szerep jut a környezetnek is a gyermekbűnözésnél. Kétségtelen, hogy a gyermek fogékony lelke, mint a szivacs szivja magába környezetének tápláló harmatát épügy, mint bűnös, posványos mocsarának miazmás nedvességét. Alakul, formálódik gondolatvilága, szokásai, életmódja úgy, mint környezetének. A környezetnek ezt a renkívül erős hatását emeli ki Vargha Ferenc, egyik jogászegyleti értekezésében: "Az értel-

mi tehetség fejlődésére, a milieu is jelentékeny hatással van, mert bár bizonyos öröklött tényezők is szerepet játszanak, mégis az ember akaratereje, vagy gyengesége, büne vagy erénye, szorgalma vagy tunyasága, szóval egész egyénisége, nagyobb részben azon légkörnek szülöttje, amelyben felnevelkedett. Adjuk a legzseniálisabb szülők gyermekét a pásztor emberek közé, gondolatköre éppen olyan szűk, erkölcsi niveauja éppen olyan alacsony, értelmisége éppen olyan korlátolt lesz, mint azoké a pásztoroké, akik felnevelték".

A gyermek közvetlen környezete a család. Szomorú az, ha már az élet csunya oldalait itt meg kell ismernie. A rossz családi életnek azonban csak bizonyos formái szerepelhetnek a gyermekbűnözés okaiként. Az apa iszákossága, az anya nemtörődömsége, a családi békétlenkedés bűnbe sodrhatja a gyermeket, mert nincs, aki rendet tartson, vagy gondos szeretettel neveljen, vagy durva környezetében ő is elfásul minden jó, vagy szép iránt. A család vallástalansága is veszedelmes lehet a gyermekre, mert az ilyen környezetből rendszerint cinikus, tekintélyromboló, lázadó kerül ki, aki előtt semmi sem szent, semmi sem tiszta és egész

értékelése más irányu, mint a mai művelt társadal-
maké általában s így a társadalommal könnyen ellen-
tétbe juthat. Vannak gyermekek, akiket éppen család-
juk kényszerít bűnbe-fenyegetésekkel, kegyetlenke-
déssel. Ezek a legszánandóbb martirjai a társada-
lomnak. Az erkölcsi fertőnek ebből a mélységből ki-
ragadni, megmenteni a gyermeket elsőrendű kötelessé-
ge a társadalomnak. És utoljára, de nem utolsó sor-
ban a család szegénysége, nyomora, nélkülözései igen
fontos tényezői a gyermekbűnözésnek.

A családi környezet e hibáin
nagyon nehéz segíteni. Egészségesebb közszellemet
teremteni a családi etikát illetően, különösen az
alsóbb néposztályokban-hiszen bűnözés szempontjá-
ból ezek a legjelentékenyebbek, főképen pedig a
vallásos érzést táplálni bennük, alkalmasak lenné-
nek legalább is javítani a helyzeten. Ami pedig a
nyomort illeti, ez igazán a társadalmi kérdések kö-
zéppontjában áll, amelyért már annyi vér folyt s a-
mely az emberiségnek örök, talán gyógyíthatatlan
sebe. Helyesen irányított és jól szervezett jóté-
konyság, áldozatkész jobbmódu osztályok, ha eltűntet-
ni nem is, de enyhíteni képesek volnának. Nálunk
ma az ország is szegény, amely így hathatósan köz-

remüködni ezen a téren nem képes, tehát ez a kriminogén tényező ólomsúlyként nehezedik reánk.

Ezeknél a gyermekeknél a család talanok még szomorubb helyzetben vannak. Az állami gyermekvédelem megteremtése előtt, az ilyenekről való gondoskodás nagyon bizonytalan s a véletlentől függő volt. Az ilyen gyermekek igazi védelmét /igazságügyi szempontból is / a nevelőszülők helyes megválasztása szolgálja.

A törvénytelen gyermekek mostoha jogi és társadalmi helyzete, legalább is elke-seredettséget szülhet, amely könnyen szembefordulhat a társadalom rendjével. A tulkorai nehéz munka a gyermek testére, lelkére káros. Ez rendszerint az előbb tárgyalt nyomorral függ össze, illetőleg amaz ennek oka. De meg"bizonyos" foglalkozások is alkalmasak bünözővé tenni a gyermeket, "virágárus fiatal leány, hogyan maradjon meg a tisztesség után?" Ezek lennének nagyjából a gyermekbünözés környezeti s a környezettel kapcsolatos okai.

Vannak azután olyan tényezők is, amelyek egyébként egészséges, épelméjű, jó környezetben élő gyermeket is bünbe vihetnek; ezeket gyűjőnévvel nevelési hibáknak nevezhetjük. Nevelé-

si hiba számtalan lehet. Legáltalánosabban azokat az eljárásokat nevezhetjük ilyeneknek, melyek nem számolva a gyermek egyéniségével, engednek olyat, amit tiltani, tiltanak olyat, amit engedni kellene. Ezek a tévedések, hibák megbosszulják magukat. Esetleg csak meglazítják a fegyelmet s mint apróbb csintalanságok jelentkeznek, lehet azonban, hogy súlyosabb természetű kilengésekhez vezetnek. Hogy tiltani, vagy engedni mit kell, az a körülményektől, a gyermek gondviselőjének belátásától és a gyermek egyéniségétől függ. Először is a gondviselőnek ismernie kell a gyermeket, hogy igazán megismerhesse, szeretnie is kell. Ez a kulcs, amivel a gyermek lelkét ki lehet nyitni, hogy beláthassunk belsejébe, gondolatvilágába, érzéseibe s meglássuk ott a kigyomlálni valót és az ürt, amely így támad, egészséges tartalommal tölthessük meg. Leginkább a nők tudnak a gyermekhez legközelebb jutni. Jól tudom, hogy a nevelés feladata sokkal több, mint a bűncselekményektől való visszatartás, de mégis-miután bennünket itt ez érdekel - csak néhány, a gyermekbűnözés szempontjából jelentékeny nevelési hibát emelek ki.

Tulzott szabadságot enged-

ni a gyermeknek veszélyes dolog. Nem lévén nála még fejlett értelem, kritikai képessége helytelenül fejlődhet. Nem tud különböztetni a "szabad" és a "nem szabad" között s tulzott szabadsága miatt önuralma, akarateroje csökken. A szabadság ilyen mértéke, számos baj forrásává lehet.

Nem közömbös az sem, hogy mit olvas a gyermek, mi a szórakozása. A szennyirodalom és a film, nem egy gyermeket és fiatalkort vezetett már bünbe. Kifejleszthetik ezek a gyermekben a mérhetetlen becsvágyat, elégedetlenné tehetik sorsával, vagy betegesen fantáziálóvá tehetik; hős gazembereket mutatnak be s valóságos vágyat ébreszthetnek a bünre. A három legutóbb kivégzett bankrabló, vakmerő ötletét s a végrehajtás módját nem egyszer tanulmányozhatta filmen vagy regényben, ahol egyebek közt a kasszafurás és a kriminális leleményesség, furfang számtalan formájával meg lehet ismerkedni. Vannak -sőt legnagyobb részben olyan gyermekek, kikben a borzalom vagy csodálat belső élményein kívül, hatástalanok ezek a termékek, de különösen a korlátoltabbaknak ez is egy lövés a lejtő felé.

Általános gyermekhiba a hazugság. Hogy ezen minden gyermek átesik és, hogy

felnőtt korában is többé-kevésbé -legenyhébb esetben a jó modor vagy tapintat segédeszközeiként szerepelve- marad belőle valami, az bizonyos. A bünözés szempontjából ez csak akkor válik jelentékennyé, ha -a nevelés hibája folytán- az apró-cseprő hazugságok általános hazudozássá válnak. Az ilyen gyermek teljesen megbizhatatlanná lesz mindenféle szempontból, s ebben rejlik a veszély. Lehet, hogy a hazugság másodlagos bajként lép fel/ez a leggyakoribb/mellyel leplezni akarja, hogy "rossz fát tett a tüzre". Lehet, hogy nem ezért hazudik, hanem csak rossz szokásból; ez a súlyosabb, ez fajulhat el, s ezt feltétlenül szükséges a gyermekből kiirtani. Ez lehetséges is, helyes neveléssel. Sokan a lustaságot is ilyen veszélyes természetűnek tekintik, és az is, bizonyos abnormális mértékben, de ennek az okát a konkrét esetben mindig alaposan kell kikutatni, mert tudnunk kell azt, hogy miután még a gyermek fejletlen, hajlamos a lustaságra, anélkül, hogy ebből valami komolyabb veszély származnék. A lustaság fogalma, bár könnyen érthetőnek látszik, mégsem az, különösen nem, ha gyermekekről van szó. Mert mikor mondjuk a gyermekre, hogy lusta; vagy egyáltalán mire lusta? Ha mindenféle mozgásra,

tevéésre nehezen kapható, azt azonnal betegnek mondjuk, de nem lustának és az is. De, ha már mondjuk élénk, foglalkozik sok mindennel, csak éppen nem tanul, azt mondjuk, hogy "tanulni lusta", pedig lehet, hogy tanulna is szívesen, csak nem azt vagy nem úgy mint, amit és ahogyan kell, érdeklődése más irányu. Márpedig bizonyos, hogy ha valakivel olyasmit csináltatnak, ami nem érdekli, amihez semmi kedve nincs hanyaggá lesz s igyekszik menekülni annak végzésétől. A gyermeket hajlamainak megfelelően kell foglalkoztatni, de legalábbis megkedveltetni vele azt, amivel foglalkoznia kell. Ha csak egyszerűen rákényszerítünk valamit, lehet, hogy megteszi, de ezzel a "lustaság" csiráját a munka utálatát nemcsak, hogy ki nem irtottuk, de megerősítettük. Egyébként, miután a gyermekbűnözésről beszélünk, meg kell állapítani, hogy a lustaság kriminális hatása, csak a 16-18 éves korban érezhető/vagyis a "fiatalkor" vége felé, amikor a már gyermekkorban megszokott lustaság miatt, a dolog helyett -amiből esetleg élnie kellene- a bünt választja, lányok pedig a prostitúciót, ezt a "pótkávéját" a kriminalitásnak.

Van végül a gyermekbűnözés okai között egy olyan tényező, amely nem önálló,

a fentebbiekben felsorolt okokhoz viszonyítva, hanem járulékos természetű, de amely speciálisan a gyermekbűnözésnél szerepel : ez a gyermek kedélyi tultengése. A gyermeknek/ minél fiatalabb, annál inkább/ kedélyállapota, döntő cselekvési akarata. Nála az értelem jótékonyan mérséklő erejével, vagy egyáltalában nem, vagy csak csökkentebb mértékben találkozunk. Ezért szükséges a kedély és az érzelem nevelése náluk.

Ugy a gyermekek/ s ezek alatt értem a mi törvényes fogalmunk szerinti fiatalkorúakat is/, mint a felnőttek bűnözésének számtalan oka lehet, csak hogy míg a felnőtteknél ^{meg} van a büntethetőséghez szükséges szabad akarat, addig a gyermekeknél ez rendszerint hiányzik; éppen tultengő kedélyállapotuk miatt, mely ^{akaratukat} oly jelentékeny mértékben korlátozza, hogy ennek következtében "beszámítható" cselekményeikről szinte nem is beszélhetünk. Akaratuk korlátaitól ismereteik növelésével és értelmük fejlesztésével megszabadítani, szociális érzéküket és kötelességérzetüket felébreszteni a nevelés feladata. A gyermekbűnözés okait vizsgálva azt látjuk, hogy jórészt megelőzhető a baj, megmenthető a bűntől úgy a gyermek, mint a

társadalom. Igen, a gyermeket meg kell "menteni" és meg is lehet menteni, hogy miért, azt a "megmentés" igazolásánál és értékelésénél fogom kifejteni. Ez a kötelesség pedig természetesen elsősorban a gyermek szülőjét, gondviselőjét terheli s csak, ha ilyenek nincsenek vagy nem olyanok, hogy egy emberi életet - egy ekkora értéket - rájuk lehet bízni, lép előtérbe a másodlagosan felelős: a társadalom. Mivel a bűn lényege szerint társadalomellenesség érthető, hogy ez ellen küzdeni magának a társadalomnak kell mégpedig ahol tud a "szervezetlen" társadalomnak éppen úgy, mint a főhatalommal bíró szervezett közösségnek, az államnak. A gyermekbűnözés okainak vizsgálata során eljutottunk ahhoz az általánosan ismert megállapításhoz, hogy a gyermeket a bűnözéstől meg kell menteni. A megmentés ezen általánosan ismert jellege azonban nem ment fel annak elvi meg-alapozása, igazolása és értékelése alól.

2. A megmentés elvi alapjai.

Igazságtalanságnak tarthatnánk a "megmentés" elvének gyermekek/és fiatalok/ részére való kisajátítását, mikor gyakran ugyanolyan okok viszik bűnbe a felnőtteket is, mint a

gyermeket. Különben is, a modern jogok a büntette-
vizsgálata,
sek jellemcsoportjainak alapján tehető megkülön-
böztetések, az egyes kategóriákkal szemben különfé-
le intézkedéseket indokolnak. A megmentés elve tul-
lépte a fiatalok bűnözés határát s "alkalmi bűn-
söknél", meg "kétes jelleműeknél" már a tulajdonké-
peni büntetés is célja szerint nem megtorlás, ha-
nem megjavítás, vagyis más szóval megmentés. Ámde a
megmentés elve itt csak feltételesen érvényesülhet
mert itt felnőtt s már minden tekintetben fejlett,
megállapodott emberekről van szó, akik "talán" még
megjavíthatók. A fiatalok bűnözőknél pedig egye-
nesen abból indulunk ki, hogy ezeknél a fejlődés, a
jellem kialakulása még nem lévén befejezve, megja-
vithatók. Meg kell mentenünk őket, sohasem törhe-
tünk pálcát fejük felett s nem süthetjük rájuk a
megmenthetetlenség bélyegét, kiktől a társadalmat
óvni kell s akikkel szemben csak az ártalmatlanná-
tétel az egyedül célravezető eszköz. Gyermeknél
/ és fiataloknál / még nincs a büntetésnek - a
megtorlásnak - tárgya, nincs náluk "criminális indi-
vidualitás" vagy másképen "bűnös character". Mi egy-
általán a character? A jellem az egyéniség erköl-
csi tartalma, értelmi, érzelmi és akarati elemekből

áll és a cselekvésekben realizálódik. Előfeltétele a megismerés, a jó és a rossz, a helyes és a helytelen közötti különbségtétel. Megnyilatkozási formája értékelés alapján való cselekedet. A különböztetési képességhez járuló plusz, amely úgy a jó, mint a rossz ismeretében a jót választja, akaratunk/s így cselekvésünk/ végső irányítója, mely hol tevéssé, hol nemtevéssé készíti. Az egyén szempontjából legmagasabb erkölcsi érték, mely souverain, minden más motívum fölé emelkedik. Ez a jellem legmagasabb fokára, ez az eszmény: "Integer vitae, scelestisque purus." A jellem e tökéletes, kifinomult állapotban csak keveseknél van, az átlagjellem a fentadott fogalomtól eltér, alatta marad, de még mindig pozitív irányú: a jó, a helyes érvényesülése nem feltétlen itt, de általános. A társadalom nagyobb részben ilyen nem túlságosan jó és nem csapnivalóan rossz alkatelemekből áll, kik "sem nem angyalok, sem nem ördögök, hanem emberek". A jó és a rossz ismerete, vagyis a különböztetési képesség szükséges ahhoz is, hogy "bűnös character"-ről beszélhessünk, mert akinél ez hiányzik, az fogyatékos és nem beszámítható. A "bűnös jellem" ott kezdődik, ahol a jó akaratát és cselekvésben való érvényesülését egy

a személyiség önző, társadalomellenes motivuma gá-
tolja, mégpedig olyan motivum, mely az egyébként
szabad akarat által legyőzhető lenne. Az ilyen bü-
nös jellemelek közötti különbség azután, legfeljebb
csak fokozati lehet, de nem minőségi. Ez előbb-utóbb
valószínű, hogy bűncselekményt követ el s, hogy mi-
félét, vagy milyen súlyt, az már egyéni viszonyai-
tól, képességeitől s a lehetőségektől függ. Lehet,
hogy - gyávább természetű lévén - a büntetéstől
való félelem visszatartja a bűnözéstől, de ez a
tény az ő belsőjén egy jottányit sem változtat.
Szükséges a bűnösséghez a személyes felelősség
megállapítása, hogy t. i. nem valami belső kényszer,
leküzdhetetlen, természetében rejlő fogyatékoság
miatt bűnözik a tettes, hanem ő maga a hibás. A cri-
minálintropologiai és pszichiatriai iskolák tanítá-
sait csak nagyon óvatosan kezelhetjük, mert e tanok
végső konkluziója a teljes felelőtleniséget eredmé-
nyezné. Hasonló eredményhez jutnak némely túlzó
criminálsociológusok is / szocialista iskola/ .

A tisztességes és a bűnös
jellem között az átmenetnek számtalan árnyalata
van. Idetartoznak az alkalmi bűnösök és a kétes
jelleműek is, míg az igazi bűnös character, az ener-

gikus bűnöző, aki gátlásmentesen bűnözik, akit még a büntetéstől való félelem sem tart vissza, mert "ahol elpusztult az erkölcsi érzület, ahol a morális elfajulás ütötte fel tanyáját, ahol az egoizmus a maga elvadultságában minden jobb érzést elnyomott, ahol a munkától való iszonyat elzsidbasztotta az idegeket, ott a büntetéstől való félelem nem elég visszatartó erő arra, hogy a bűnös hajlamu ember szakítsa antiszociális jellemével és becsületes munkával keresse kenyerét." A character, legyen az becsületes vagy bűnös, állandó és határozott tényezője az egyéniségnek csak felserdült korban lesz, akkor alakul ki véglegesen, akkor csontosodik meg. Addig, ha beszélünk is jellemről, az még nem egy befejezett fejlődés változhatatlan eredménye. Ez alakítható, hajlítható még s egészen különleges extrémításoktól eltekintve, feltétlenül megjavítható. Éppen ez, a végleges jellembeli kialakultság hiánya és a megváltoztathatóság, elvi alapjai a bűnöző gyermek megmentésének. A jó és rossz, a helyes és a helytelen fogalmainak reletivitása miatt, tapasztalat szükséges ahhoz, hogy a gyermek ezeket, mint ilyeneket ismerje. Erkölcsiség, vagy erköcsi érzék nem születik

velünk, azt később szerezzük, mint ahogy beszélni és járni is csak később tanulunk. "Az emberrel erkölcsi elemek nem születnek és mindaz, amit az erkölcsi érzés vagy érzék homályos kifejezéseivel illetnek, éppen úgy nem létezik, mint a jónak és rossznak konkrét ismerete. Miután az erkölcsi jó vagy rossz ismerete nála hiányzik, így, hogy milyen szokások fejlődjenek ki benne, mit tekintsen helyesnek és helytelennek, az kizárólag ... a nevelés dolga."

De mennyi az az idő, ameddig a büntetés tárgyát képező kriminális individualitást kialakultnak nem tekinthetjük, meddig lehet helye büntetés helyett nevelésnek? Ezt exacte meghatározni nem lehet. Bizonyos az, hogy a gyermeknél egyideig egyáltalában nem lehet még egyéniségről sem beszélni. Lassan, az értelem növekedésével, hajlandóságai is mind határozottabban mutatkoznak. Általában 12-15 év az, melyen alul, a teljes fejletlenség miatt büntetést egyáltalában nem szoktak engedni. Ezen kor felett már állandóbb tulajdonságai mutatkoznak s így beszélünk nála jellemről a nélkül, hogy ez alatt a szorosabb értelemben vett jellemet

/mely állandó jellegű/ értenénk. Ez az idő kb. 18-20 közötti életév. Akik ezen a koron is felül vannak általában,-legalább is alaptulajdonságaikat tekintve- kifejtetteknek tekinthetők, bár a mi éghajlatunk alatt az ember teljes kifejlődése 24-25 esztendő. Ezeknek az itt jelzett korhatároknak a modern jogokban általában jelentős szerep jutott. Konkrét esetben természetesen egyéni vizsgálatnak kell azt eldönteni, hogy vajjon a törvény által meghatározott koron belül, illetőleg alatt, nincs-e mégis az elvetemültségnek olyan foka jelen, amely aggodalmat kelthet az iránt, hogy a nevelés még segíthet. Általában nincs ilyen elvetemültség, de lehetőség sem kizárt, mint ahogy néhányan gondolják. Általános elv a megmentés, nevelés vagy más intézkedés által.

3. A megmentés igazolása.

A megmentés elve, igazolását két okban nyeri: az ésszerűségben és a szervezett társadalmat terhelő kötelességszerűségben. Ésszerű a megmentés azért, mert egy energiamentességet, mely

előbb-utóbb a társadalom ellen fordult volna, be lehet állítani az építő munka szolgálatába. Bármily csekély legyen látszólag egy munka, jelentősége nagy, mert, ha nem végeztetnék, más erők lekötését kivánná s így, ha mind nagyobb és nagyobb rétegeket kapcsolnánk ki a munkából, alkotó zsenik nem végezhetnék hivatásuk szerinti munkájukat végsőleg. Ezért mondom, hogy a legkisebb munka is résztvesz a társadalom építésében, elősegíti fejlődését. A fejlődés, a haladás az erkölcs terén, sokkal inkább tekinthető a kultúra haladásának, mint a pusztán technikai fejlődés. Az élet, vagyon, becsület fokozottabb biztonságát jelenti ez, mert nem a külső kényszer, hanem a belátás védi és valósítja meg a jogrendet s ez egyben a jog tökéletesedését is jelenti, mely bölcsesleg annál magasabb értékű, minél kevesebb benne a kényszer. Az evolúción, -amin az erők minél teljesebb kifejtését értjük/energizmus/- magának a társadalomnak kell működnie, amely itt a cél által meghatározott állapot megvalósítása felé, ésszerű munkálkodása útján jut. Ezen ésszerű munkálkodás egyik része, a terhektől, az akadályoktól való megszabadulás, mely a társadalom védelmi működésének formájában jelentkezik s ennek

egyik eszköze a gyermekvédelem, mely a bűnözést így gyökerében akarja irtani. Így látjuk a megmentés elvét igazolva az ésszerűség szempontjából.

A társadalmi erkölcsből viszont levezethető a megmentés, mint a társadalomnak tagjai és önmaga iránti kötelessége. Mert lévén a bűnöző gyermek/vagy a még nem bűnözött, de rossz környezetben élő, züllésnek kitett/ a testi lelki leromlásnak kitéve, nem nézhető közömbösen, nem hagyható magára, hanem -mint ahogy életveszélybe jutott embertársaink megmentése külön-külön is meg együttesen is terhel bennünket- megmentésük érdekében minden lehetőt meg kell tenni, elsősorban a szervezett társadalomnak. Az egyes védi a közösséget, a közösség pedig az egyest. Amikor a közösség teszi ezt, önmaga iránti kötelességének is eleget tesz; mert amikor az egyest védi, közvetve magát is védi az önvédelem és önfenntartás/selbstbehauptung/ pedig -szemben az egyessel- a szervezett társadalom elsőrendű kötelessége, mely által minden ténykedése meghatározódik s mely sajátos egyéniségéből, ehhez képest részben különyszerű erkölcséből szükségképen következik.

4.A megmentés értéke.

Az a ténykedés, melyet a megmentés érdekében kifejtének, értékes csak akkor lesz, ha a célnak megfelelő. A cél pedig elsősorban a társadalom védelme. E szempontból pl. olyan intézkedés, mely nálunk a Bn. előtt általános volt, hogy t. i. a bűnöző fiatalokakat rövid időre bezárták a fogházba, ahol a felnőtt gazemberek e rövid idő alatt a maguk képére és hasonlatosságára alakítva, a még nem teljesen züllött ifjúból fejlett gazembert csináltak mire a fogházból kiszabadult, mint célszerűtlen intézkedés, mely a társadalom védelmét nemhogy előmozdítaná, sőt épen ezzel veszélyeztetik leginkább a rend-értéktelen. Legfeljebb csak hosszú időtartamu szabadságvesztésbüntetés lenne itt relativ értékkel bíró, amennyiben az "elválasztás" időbelileg korlátozott megvalósítása lenne ez. Erre az időre legalább a társadalom biztosítva van a bűnöző fiatalok antiszociális cselekedetei ellen. Teljes értéke csak a megjavulást eredményező eljárásnak van, mert ez a tulajdonképeni megmentés; megmentése a társadalomnak az antiszocialitástól és megmentése az egyénnek is a zülléstől.

Ha a társadalom nézőpontjából értékelünk, a "végleges" elválasztás is értékes elvileg. Ezt azonban fiatakkorokkal szemben nem alkalmazzák. Tehát gyakorlati szempontból csakis a megjavítás értékes. Az már azután módszertani kérdés, hogy mi módon lehet ezt leginkább megvalósítani.

5. A módszer.

Az az eljárás, mely valamely elméleti vagy gyakorlati célra irányul s a célhoz képest megfelelő, a módszer. A bűnöző gyermek megmentése módszertanilag két részre oszlik, az egyik az, amellyel egyéniségét, tulajdonságait, hajlamait vizsgáljuk; ez az eljárási szakra esik. A másik vizsgálat már a foganatosítás, a végrehajtás stádiumában érvényesül és célja a megjavítás.

A büntető eljárás a vétkesség, illetőleg a vétlenség megállapításának a módszere. A gyermekek, vagy fiatakkoruk elleni eljárásnak pedig az a célja, hogy megismerhessük őket s így a legmegfelelőbb intézkedés legyen tehető velük szemben. Ám ez a megismerés nem könnyű dolog. Fontos

az eljárásnál az, hogy azzal szemben, aki intézkedésre hivatott, ne legyen a gyermek bizalmatlan, ne féljen tőle. Ez jórészt egyéniség dolga. E század elején, a híres Benjamin Barr Lindsey bíró, az amerikai Denverben/Colorádó állam/ példát mutatott, hogy hogyan kell a gyermeket/ a bűnöző gyermeket/ megismerni s, hogy hogyan kell vele bánni, - igaz hogy ő genie volt a maga nemében s az átlag által így nem igen követhető. Nem sajnálta az időt és a fáradságot a gyermek megismerésére. Ha kellett, szentelt ^{erre} egyfolytában 23 órát is " míg rá nem jön lelkiállapotának nyitjára, meg nem töri, bizalmát meg nem nyeri ... valóságos barátkozást folytat egyes védeenceivel, mégis hallatlan tekintéllyel bír." Módszere egészen eredeti és egyéni. " A bűnös cselekedet rugói foglalkoztatják őt. Hogy mi vitte a gyermeket erre? Hogyan keletkezhetett benne ez a hajlam, vágy, gondolat? Hogyan fejlődhetett ennyire? Miért nem állották útját? .....mivel menthetném meg ezt az előttem álló kis "Johnt" ?" A helyes megismeréssel adható csak ezekre a kérdésekre felelet. A helyes megismerés előfeltétele pedig-amint mondtam- a bizalom, a melyet annak, aki intézkedni fog, el kell nyernie. Itt merülhet

fel az a kérdés, vajjon ez a megismerés milyen eljárás során eszközölhető sikeresen? Vajjon a bírói eljárás helyes-e itt, vagy más úton közelebb érjünk célhoz? Tudnunk kell azt, hogy a gyermek igazságügyi védelme nem par force bírói, közelebb-ről büntetőbírói feladat, nem a cselekmény tárgyi súlyának lemérése s ezzel, valamint a bűnös egyéniséggel arányban álló joghátrány kiszabása a cél. Máshol is felmerült már az a gondolat, hogy egy egészen külön közigazgatási apparátusra kellene bízni a gyermek mindenirányú/ egészségi, vagyoni, igazságügyi/ védelmét, ahol pedagógusok, orvosok és jogászok vállalt munkával végeznék ezt a feladatot. Nem kívánom köztisztviselőként álló gyermekbíróink nagyértékű munkáját bírálni, de valószínűnek látszik, hogy más eljárás célravezetőbb lenne. A gyermek megismerésének helyes módszere, a gyermekkel való huzamosabb foglalkozás, amit a bíróságok munkáitól lehetetlenné tesz; meg azután egy tárgyaláson vagy kihallgatás során, nem bizonyos, hogy megismerhető a gyermek egész belsője. Nem ilyen kihallgatásra, hanem huzamosabb vele való foglalkozásra van szükség, hogy megismerhessük s ez vezetne el ahhoz az /eljárási/ célunkhoz, hogy megállá-

pithassuk, milyen intézkedés foganatosítandó vele szemben?! Ez pedig legkönnyebben úgy volna elérhető, ha minden büntevő gyermeket, egy intézetbe szállítanánk, ahol őrizetbe vennék s ahol egyéniségét tanulmányoznák és ennek eredményeihez képest tennék meg az intézkedést.

A bizalomkeltés módszertani elvén kívül, meg kell még említeni azt, hogy megismerni, a gyermek bizalmába férközni, leginkább egy ember tud s így intézkedni is leghelyesebb, ha egy ember/nem pedig egy tanács/ intézkedik. Ezek az általános elveken kívül az egyes típusok sajátosságaihoz mért, más eljárásokra is szükség lehet, melyet ~~is~~ a konkrét adottságokhoz mérten, az intézkedő be-
látása szerint alkalmaz.

A megjavítás módszerre két részre oszlik: tulajdonképeni nevelés által való megjavításra és büntetés/ennek a keretében is nevelni kell/által való megjavításra. Ez az utóbbi látszólag ellentétben áll az előbbieken kifejtettekkel, mert hogyan beszélhetnénk /jogi/büntetésről, gyermekekkel vagy fiatalokorakkal szemben, hiszen ott -mint mondtuk-a büntetésnek nincs tárgya. Ez az ellentét azonban csak látszólagos, mert a/jogi/büntetés nevelési eszköz lehet ott, ahol még nincsen kialakult

jellem; másról első sorban megtorlás.

Hogyan javíthatjuk meg a gyermeket nevelés által? Ez a javítás nevelésmódszertani része. Ha már ismerjük a gyermeket/vagy a fiatalkort/gondolat, érzelmvilágát, hibáit, ismerjük a környezetet, amelyből kikerült, kezdetünk csak hozzá megjavításához. Rendre és munkára szoktatás és a jellemnevelés jelölhető meg általános célokként, melyeket a konkrét esetben esetleg egészen különböző utakon érünk el. Nehéz feladat ez nagyon, sok türelmet és gondos munkát kíván. Sokan azt tartják/a mi javító nevelésről szóló miniszteri rendeletünk is/hogy ennek a nevelő munkának eszközei között a testi fenyték nem foglalhat helyet/a rendelet is kifejezetten tilalmazza ezt;/ nem pedig azért, mert ez durvít s jobb a belátásra, mint a félelemre építeni. Ez kétségtelenül igaz elméletileg, akkor ha a testi fenyték nem kellő mértékben és helyen alkalmaztatik, de ha ezeknek a követelményeknek megfelel, ~~nem~~ durvít annyit, mint amennyi nevelési haszna van. Meg azután vannak vássott, elvetemült fiatalkorúak, akiknek a megfékezésére -legalábbis eleinte- szükség lehet a testi fenytékre. Egymagában a javításra nem alkalmas, de

mint átmenetileg alkalmazott eszköz, jó szolgálatot tehet. A javító-nevelés távolabbi céljai az általános nevelési céloknak megfelelők: Istenfélő, hazafias, munkás emberek nevelése. A nevelésnek ezek a céljai azt kívánják megvalósítani, hogy gyermekeink a mi életformáink keretében, az általunk inaugurált társadalmi rendben végezzék az építő munkát. Ezek a célok nem absolut célok, tartalmilag, vagyis nem minden időben és helyen érvényesek, pl.: a kannibálok nevelési célja, hogy a gyermekből jó kannibált neveljenek, mely nevelési cél tartalmilag nyilván különbözik a miénktől; csak általánosságban congruens vele, amennyiben ez is azt célozza, hogy gyermekeik az ő társadalmi rendjükbe illeszkedjenek bele.

A jogi büntetés/azért hangsúlyozom, hogy jogi, mert számtalan büntetés lehet: iskolai, házi, erkölcsi, vallási stb./ mint a megjavítás módszere, csak fejlettebb értelemmel bíró fiataloknál szerepelhet, mert minél inkább fejlett az értelem, annál indokoltabb a jogi büntetés, míg mikorra az értelem teljes kifejlődését vélelmezzük, akkortól fogva már csak büntetés lehet a bűncselekmény következménye első sorban megtorlásképpen, a megjavítás csak másodsorban szerepelhet célként.

De a fiatalok~~u~~val szemben ,ha alkalmazunk is büntetést,ennek elsődleges célja a javítás,itt a megtorlás csak másodlagosan szerepel.Büntetés csak akkor alkalmazható,ha szüksége mutatkozik annak,hogy a fiatalokot megtörjük,hogy érezze ő is,hogy bűnös magatartása miatt büntetik.A vele szemben alkalmazott büntetések végrehajtásánál is meg kell lenni a fokozatosságnak:a keményebb bánásmód a büntetési idő elejére essék s csak lassan/viselkedésétől függően/ fokozatosan kell neki több és több szabadságot hagyni,nehogy egyszerre szabadulva minden korláttól,ne tudjon szabadságával kellően élni.

Az alábbiakban a gyermekekre és a fiatalok~~u~~akra vonatkozó néhány tételes jogszabály~~u~~nkkal fogok foglalkozni,ugy az anyagi,mint az eljárási ,valamint a végrehajtás köréből.

II.

Tételes rész.

1.Néhány anyagi jogszabály.

A Bn.II.fejezetének fő-elve a megmentés.Kitűnik ez különösen a 18 §.első

bekezdéséből, ahol kimondatik, hogy a bíró a törvény-
szabta korlátokon belül, az az intézkedést alkalmaz-
za "amelyik a fiatakoru terhelt jövőbeli magavi -
seleté és erkölcsi fejlődése szempontjából, kivá-
natosnak mutatkozik". E szakaszban a törvény fiatal-
koruakról beszél, ugyanis a törvényben foglalt in-
tézkedések, korlátlanul csakis ezekkel szemben al-
kalmazhatók, mert "az ellen, aki a büntett vagy vétség
elkövetésekor életének tizenkettedik évét meg nem
haladta/gyermek/, sem vád nem emelhető, sem bűnvádi
eljárás nem indítható". Ez a rendelkezés azonban,
mint ez a 15 §. további rendelkezéseiből kitűnik, nem
egyértelmű azzal, hogy a büntettet vagy vétséget el-
követett gyermekkel szemben semmiféle intézkedés
nem tehető, hisz a züllés kezdete már erre az idő-
szakra is eshet s minél fiatalabb a gyermek, annál
könnyebben megelőzhető a baj, tehát a megmentés, az
örökös felette, minden hatóságnak kötelessége. Külö-
nösen jelentős a 15 §. utolsó bekezdése, mely a kör-
nyezetében erkölcsi romlásnak kitett, vagy züllés-
nek indult gyermekről intézkedik, elrendelvén, hogy
az ilyen a hatóság/amely elé kerül/, a gyámhatóság
értesítése mellett a legközelebbi gyermekmenhelybe
szállíttatja, tehát kiemeli eddigi környezetéből .

A házi fegyelem gyakorlására jogosítottnak vagy az iskolai hatóságnak "megfenyítés" végett való átadás, csak a gyermek csintalansága, pajkossága, neveletlensége esetén alkalmaztatik, amikor is - jó környezetben élvén - feltehető, hogy botlása jövő erkölcsi fejlődésére nézve veszéllyel nem jár. Hasonló intézkedések foganatosíthatók azzal a fiatalkorúval szemben, akinek nincs a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége; ennek még házi felügyelet alatt való tartása is elrendelhető. A többiekkel / t. i. a fiatalkorúakkal / szemben a következő intézkedések tehetők: dorgálás; próbárabocsátás; javító nevelés; fogház vagy államfogház büntetés.

Fölmerülhet itt az a kérdés - amit Angyal Pál fejteget - , hogy vajjon ezen intézkedések megtételénél, illetőleg büntetések / fogház, államfogház / kiszabásánál, milyen jelentősége van az enyhítő vagy súlyosbító körülményeknek? A btk. idevonatkozó szakaszai / 89-92 §§. / a Bn. által nem helyeztettek hatályon kívül, tehát alkalmazásuk kifejezett törvényi rendelkezést nem sért. A Bn. 17 §.-ának utolsó bekezdése ezt mondja: "Az 1-3 pontban meghatározott intézkedések ^(nek) / t. i. dorgálás;

próbárabocsátás; javító nevelés/ nincs más joghatálya, mint amelyet ez a törvény megállapít, különösen nem jön figyelembe ily intézkedés a visszavesítés megállapításánál és nem jár a hivatalviselés tekintetében oly következménnyel, amelyet más törvény az elítéléshez fűz." Ebből a rendelkezésből látszik, hogy a dorgálás, próbárabocsátás, javító nevelés, nem a megtorlás eszme körében mozgó intézkedések, már pedig az intézkedés milyenségét illetően enyhítő vagy súlyosító körülményről csak itt beszélhetünk. Tehát a törvény szellemének megfelelő álláspont az, mely szerint, ezen intézkedéseknél nincs helye enyhítő vagy súlyosító körülményekre való hivatkozással ezt vagy azt tenni, miután a cselekmény ugyanis csak mint tünet kezelendő. Bármily nagy számmal forogjanak fenn enyhítő körülmények, ha javító nevelés látszik szükségesnek, nem lehet dorgálásra itélni. Viszont nagyszámu súlyosító körülmény fennforgása dacára sem kell okvetlenül a legsúlyosabb intézkedést tenni. Sőt a cselekmény tárgyi súlyának sincs itt olyan szerepe, mint a felnőtteknél, mert pl., jelentékenyebb büntettet vagy vétséget elkövetett, de nem züllött fiataalkorúval szemben, enyhébb intézkedés tehető, ha ez látszik

hasznosabbnak, mint a csak csekély jelentőségű bűncselekménye miatt bíróság elé kerülő züllött fiatalalkorúval. Ha fogház vagy államfogház büntetés mutatkozik kiszabandónak, ezekenél, mivel már büntetések, az enyhítő vagy súlyosító körülmények figyelembe veendői a hosszabb vagy rövidebb tartamban való kiszabáshoz.

A törvény beszél "züllésnek indult" gyermekről és fiatalalkorúról. Ilyenek azok, akinek körülményeit, személyes és környezeti viszonyait a közfelfogás ilyenek tartja, vagyis a törvényes fogalom itt nem tér el a közönséges fogalomtól. Főképpen azonban a környezet és az életmód milyensége szolgál alapul a züllöttség és a züllésnek indulás megállapításánál.

Ha a fiatalalkorú több bűncselekményt követ el/anyagi halmazat/, az sem befolyásolja a vele szemben teendő intézkedés súlyosságát mindaddig, amíg dorgálás, próbárabocsátás vagy javító nevelés alkalmazása látszik célszerűnek. Mindenesetre minél több/vagy minél súlyosabb/bűncselekményt követett el a fiatalalkorú, annál inkább fölmerülhet az aggodalom, hogy megmentése nehéz s már inkább elkülönítésre van szükség, ami esetleg tény-

leg súlyosabb intézkedés kiszabásához fog így vezetni. Tehát csak érvényesülhet a cselekmények halmazata/vagy súlyossága/ miatt helyzetének rosszabbodása, de nem szükségképpen érvényesül, mint a felnőtteknél. Különben is ez a három említett intézkedés minőségileg különbözik egymástól, nem egyműiek, tehát egyiket a másikra átszámítani arányosan nem lehet; halmazati büntetésnél pedig/csak az anyagi halmazatról beszélek/, ezt a műveletet kell a bíróságnak elvégeznie. Ha a bíróság fogház vagy államfogházbüntetést szab ki anyagi halmazat esetén, ez már összbüntetés lesz.

A Bn.18 §.második bekezdése szerint:"Az a cselekmény, amely a törvény szerint büntett, az intézkedéssel vétségé minősül. Abban a tekintetben azonban, hogy a cselekmény hivatalból, vagy magánindítványra üldözendő-e, ugyyszintén a kísérlet büntethetősége tekintetében, a cselekménynek a törvényben megállapított minősítése irányadó." Hogy a fiataalkorúak büntetetei vétségnek számítanak, ennek az elévülés szempontjából van jelentősége. Az ő bűncselekményeik eljárási elévülése/kivéve kihágásaikat/3 év, illetőleg kihágás esetében "amennyiben külön törvény ellenkezőt nem ren-

del, hat hó..." A büntetési elévülés öt, kihágás esetén egy esztendő. A büntetési elévülés vétségekre érvényes szabálya fiataalkorúakkal szemben csak is fogház vagy államfogházbüntetés esetében alkalmazható; dorgálás, próbárabocsátás és javító nevelés esetében nem. A kiszabott dorgálás vagy próbárabocsátás nem évülhet el, mert a Bn. 20 §. szerint a dorgálás azonnal foganatosítandó, de ha ezt bármely okból nem lehetne megtenni, a bíróság az ítélet foganatosítására, határnapot tűz, erre az elítéltet megidézi, "Ha az elítélt a kitűzött határnapon meg nem jelenik... a bíróság az ítéletet hatályon kívül helyezi és a dorgálás mellőzésével új határozatot hoz". Tehát a dorgálás el nem évülhet, de ha nem vehető foganatba, más intézkedéssel helyettesítettik. A próbárabocsátás hasonlóképpen nem évülhet el, mert ha bármi oknál fogva/kivéve a halált/ nem foganatosítható vagy be nem fejezhető -pl, sőökés miatt- ez a felügyeleti szabályok megszegésével egyforma hatású, mely esetben a 23 §. rendelkezése szerint "a bíróság öt e tények megállapítása után javító nevelésre avagy fogház, avagy államfogházbüntetésre ítéli."

Kiszabott javító nevelés bün-

tetési elévülés alá eshet-e, kifejezett rendelkezés hiányában vita tárgya lehet. Itt a javító nevelés természete és a célszerűség szolgálhatnak a kérdés eldöntésének alapjául. Angyal Pál azt mondja, hogy miután ez is "intézkedés" és nem "büntetés" így a büntetési elévülés szabályai itt sem érvényesülhetnek. Ha mármost a javító nevelés nem fogantatosítható, vagy be nem fejezhető, úgy a fogantatosítás megkezdése illetőleg folytatása -miután a törvény a 21-ik életév betöltését a javító nevelés végső időpontjaként jelöli meg- a 21-ik életév betöltése előtt bármikor lehetséges. Mivel azonban a javító nevelés minimális ideje 1 év ^{betöltése} s ha így ezt a 21-ik életév ^{betöltése} jelentékenyebben meg rövidíténé, a dolog természetéből következik, hogy nem célszerű annak végrehajtása, hiszen ez nem büntetés.

Fogház vagy államfogházbüntetést csak a legsúlyosabb elvetemültség esetén szoktak kiszabni olyan fiataalkorúval szemben, aki a cselekmény elkövetésekor életének 15-ik évét még nem töltötte be. ^{azonban} Ha ^{ma} a cselekmény elkövetésekor 15-ik évét ^a betöltötte ^a fiataalkorú, a törvény szerint halállal, fegyházzal, börtönnel vagy fog-

házzal büntetendő cselekmény miatt fogházbüntetésre, államfogházzal büntetendő cselekmény miatt államfogházbüntetésre ítéli a bíróság. A fogházbüntetés már határozottan megtorlás, mégis a fiataalkorúaknál nevelni is akar, ezért rendeli a törvény, hogy ezeket külön fogházban/a fiataalkorúak fogházában/ vagy valamely más letartóztató intézet elkülönített részében kell elhelyezni, illetőleg magánzárkában. A fiataalkorúak fogházában tölti a bíróság rendelkezésére fogházbüntetését -csak ezt- az is, aki a cselekmény elkövetésekor 18-ik életévét meghaladta, de a 24-iket nem töltötte be. "Aki életének huszonegyedik évét betöltötte, a fiataalkorúak fogházába fel nem vehető". Mivel a fiataalkorut sem halálra, sem fegyházra, sem börtönre itélni nem lehet, méltányos, hogy legalább fogházbüntetése tarthasson tovább, mint a felnőtteké. A Bn. rendelkezései szerint a cselekmény elkövetésekor 15-ik évét betöltött fiataalkorut, ha a cselekményre halál vagy fegyházbüntetés van megállapítva, 10 évig, egyéb esetben öt évig terjedhető fogházzal büntethető. Ilyen hosszabb tartamu fogházbüntetést csak a királyi törvényszék szabhat ki, mert a 35 §. szerint, ha a

fiatalkoruk ellen indított eljárás folyamán egy évi időtartamot meghaladó fogház vagy államfogház-büntetés mutatkozik kiszabandónak, a kir. járásbíró-ság az iratokat további eljárás végett, az illeté-kes kir. törvényszékhez teszi át.

A btk. és más büntetőtör -vények szerinti büntetéseket a Bn. csak a cselek -mény elkövetésekor 20-ik életévüket betöltöttekre engedi korlátlanul kiszabni, nyilván azért, mert az ezen kor alattiaknál, ha a büntethetőséghez szüksé- ges értelmi fejlettség meg is van, kellő élettapasz- talat híján megfontoló képességük kisebbnek vé- leltetetik a felnőttekénél. A fejlődésben még nincs le- higgadtság, a túlzó szertelenségeknek könnyen ál- dozata lehet az ilyen fiatalkorú. A politikai tem- peramantum fejlődése és változása is mutatja e kor túlzó hajlandóságait; érdekes egy politikai író megállapítása, mely szerint az ember fiatal korában radikális, férfi korában liberális, hajlottabb korá- ban konzervatív, öregkorában reactiós. A Bn. nem en- ged a 18-20 évesekre sem halált, sem életfogytig tartó fegyházat kiszabni. Halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekményeknél azon- ban egy végső, áthághatatlan minimumot állapít meg,

mégpedig halállal büntetendő cselekményeknél 3, életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekményeknél 2 évi fegyház lehet a legkisebb büntetés.

A fiatalok elzárására is ítélhető/kihágása miatt/; a Bn. 33 §. 2. bek.-ben így rendelkezik: "Ha szabadságvesztés büntetés kiszabása mutatkozik szükségesnek, elzárásbüntetést kell megállapítani." Ennek leghosszabb tartama két hó lehet. Hogy az ilyen rövid tartamu szabadságvesztésbüntetések mennyire nem jók, azt már érintettem. Nem jók pedig azért, mert nem is érzik egyfelől a megtorlás súlyát az elzárásra ítéltek, másrészt nem is nevelnek, csak ártanak.

A fiatalokkal szemben tudjuk kiszabható államfogházbüntetés is/ha ennek a btk. vagy más törvény szerint helye van/; igaz, hogy erre ritkán kerül sor s ezért nem nagy jelentőségű, de azért mégis meg kell jegyeznünk, hogy fiatalokkal szemben nem célszerű büntetés. Mint ~~ho~~ ^{ho}esta custodia, lényegesen különbözik egyéb büntetésektől a végrehajtás módját illetőleg is. Nincs munkakényszer, bár az intézetet el nem hagyhatja, ^{az elítelt,} de általában tevési lehetőségei nagyon laza szabályokkal korlátozottak. Az ilyen fogság a

fiatalokorra nem lehet nevelő hatása.

Érdekes a novellának az a rendelkezése, mely szerint, ha az elítélt a dorgálást nem fogadja kellő tisztelettel, a bíróság a dorgálást kimondó ítéletet hatályon kívül helyezi és a dorgálás mellőzésével új határozatot hoz. Tehát egy már jogerős ítéletet helyez a bíróság hatályon kívül, azért mert úgy találja, hogy nem megfelelő intézkedést tartalmaz. Ez a rendelkezés nemcsak, hogy szépen beleilleszkedik a novellába s szellemének teljesen megfelelő, de nagyon üdvös is, mert abban a pillanatban célját vesztette a dorgálás, mihelyt azt a fiatalokorú illetlenül fogadja, azonnal nyilván mutatkozik a bíróság tévedése, hogy helytelenül ismerte meg a fiatalokorú, azt hitte, hogy az ünnepélyes figyelmeztetés észretériti, de tévedett. Ha mármost a bíróságnak ezt a jogerős és már végre is hajtott ítéletét nem lehetne megváltoztatni és szigorubb intézkedést tenni ezzel a tiszteletlenkedővel szemben, nevetségbe fulladna a bíróság ténykedése és ez, mint quasi győzelem újabb büncselekmény elkövetésére ösztökélné ezt az éretlen ifjút. Ha a bíróság rövid tartamu fogház-

büntetést szab ki olyan fiataalkorura,kit inkább makacssága,engedetlen önfejűsége vitt bünbe,célszerű a 28 §.alkalmazásával a fogházbüntetés kiállása utánra javító nevelését elrendelni/utólagos javító nevelés/,mert a fogházban megtörhető makacssága s az utána következő javító neveléstől remélhető,hogy gyökeres erkölcsi átalakulása befog következni.Néhol az ilyen fogházbüntetéshez vagy javító neveléshez mindig közvetlenül kapcsolódik a katonai szolgálat/ez nálunk is lehetséges,de nincs intézményesen biztosítva/.

A Bn. II.fejezete megfelel azoknak az elveknek,melyek a bünöző gyermek vagy fiataalkoru megmentését,/igazságügyi/védelmét teszi alapul.Magas színvonalon álló birói karunk pedig biztosíték ezen elveknek,élő joggá tételére.

2.A fiataalkoruk elleni bünvádi eljárás.

a.,Általános elvek.

"A bünvádi eljárási jognak önálló célja nincs,feladata,hogy a benne foglalt

jogszabályok felhasználásával a bíróság megfelelően alkalmazhassa az anyagi jognak tételeit." A fiatakoruak bíróságáról szóló 1913: 7. t.c. alapelvei a következők. Az eladdig egyedül uralkodó vádelv helyett, ezen eljárásban inkább a nyomozó elv érvényesül. " A bűncselekményt elkövető gyermekekre és fiatakoruakra vonatkozó új alapgondolatok és jogszabályok a bíróságra az eddigtől teljesen eltérő, új feladatokat ruháznak, könnyű megérteni, hogy a büntető perjognak más anyagi jog alkalmazására hivatott elveit és tételeit, fiatakoruak és gyermekek ügyeiben gyökeresen át kell alakítani."

"A főcél itt, a cselekménnyel való vonatkozásban az egyéniség megismerése, életviszonyainak tanulmányozása lesz, hogy a bíró kellően tájékozva legyen, hogy nem a cselekmény megtorlására, hanem a gyermek, vagy fiatakoru megmentése érdekében milyen intézkedést tegyen." Evégből az egyéni szabadságnak és az alkotmányjognak a követelményei nem maradhatnak olyan döntő jelentőségűek, mint amilyenekül a XIX. század általános perjogi rendelkezéseiben érvényesültek. Ha a törvényhozás, a kormányzat és a társadalom a fiatakoruak korlátlan kicsapongásának, állandó henyélésének meggátolására, ezeknek szabadsá-

gát megszorítja, ezzel nem gyűlöletes dolgot művel, hanem éppen a fiatakoruak érdekében fog eljárni. Tehát a fiatakoruak bírója, ha szüksége mutatkozik a szabadság korlátozásának, megfelelő intézkedést tesz. Jogot kell neki adni arra is, hogy ideiglenes hatállyal, véghatározatának meghozatala előtt is tehessen olyan intézkedést, amely a gyermeket, vagy fiatakorut^a káros befolyásoktól távoltartja.

Meg kell változnia az új eljárásban a védelem szerepének is. A felmentés vagy az enyhébb intézkedés nem tekinthető a fiatakoru érdekének, ellenkezőleg az ő érdeke, hogy vele szemben a legmegfelelőbb intézkedés tétessék. Ezért a védelem megszokott működési irányának változnia kell, az ártatlanság bizonyítgatása, vagy a cselekmény szépítése itt többet árthat - ha t. i. a jövőre nézünk - mint a mennyit használ. De különben is a fiatakoru, vagy a gyermek legfőbb védője éppen maga a bíró kell, hogy legyen. Nem egy ellenséges indulatu, vagy akár csak rideg, közömbös állami szerv akar itt megtorolni, tehát tulajdonképen nincs is szükség védelemre. De ha már mégis van védő, annak is első sorban feladata a bíró segítségé-

re lenni az egyéniség megismerésében. Hasonlóképen a vádlónak is ilyen irányban kell működnie.

A nyilvánosság elvét, a fiatalok ügyében tartott tárgyalásnál szintén át kell törni. Mert a nyilvános tárgyalás, a korlátozottabb fiatalok, vagy gyermekek előtt még úgy talál felütni, mint valami dicsőséges közszereplés; a napilapok hasábjain olvasva nevét, elbizakodottá talál lenni s esetleg újból szerepelni kíván. Ez nem példátlan. Gyakran viszont éppen, mint megszégyenítés, megbélyegzés hat kedvezőtlenül reá. Különben is a tárgyalások lefolyását, részletes mozzanatait a vádlott esetleges színlelését, a bíróságot megtéveszteni akaró hazudozását nem okvetlenül szükséges, hogy a semmittevéssel foglalkozó fiatalok -kiből különösen nagyobb városokban a bírósági hallgatóság rekrutálódik- jól ismerjék, hogy adott esetben, így szerzett, értékesíthető ismereteiket saját tárgyalásukon felhasználhassák.

b., Az eljárás rövid összefoglalása.

Az Fb. l. §-a azt mondja: "Minden királyi törvényszéknél, amelynek büntető hatásköre van, fiatalok bíróságát kell alakítani."

2. § " A fiatalok mindegyik bíróságához az igazságügyminiszter egy-egy bírót jelöl ki/ fiatalok bíróját/ annak a bíróságnak ítélő bírái közül, amelynél a fiatalok bírósága alakítva van. A kijelölés három évre szól, de ismételhető." Tehát külön szervek/ a fiatalok bírái/ foglalkoznak a fiatalok ügyeivel, ami egyrészt azért szükséges mert különös alkalmasság kell ehhez, másrészt nem volna célszerű a megtorlás eszme körében mozgó bíróságnak fiatalok ügyeiben eljárni. A fiatalok bírósága egyes bíróság úgy a királyi törvényszéknél/ bár itt működik a fiatalok törvényes tanácsa is/, mint a királyi járásbíróságnál /már t.i. amelyik jbnél van ilyen/. A sveici szociálpolitikusok között többen vannak, akik a büntelkövetett gyermekekkel és fiatalokkal szemben szükséges hatósági szervet merőben, már külső megjelenésében is nevelő hatóságnak kívánják tekinteni. Így a bíróságoktól különböző hatóságok volnának hivatva e funkciók végzésére. Ez azonban egyelőre csak mint a távoli fejlődés elérendő csúcspontja látszik.

A fiatalok bírái tesznek intézkedést a gyermekek érdekében is, akik 12-ik

életévöket még meg nem haladták, midőn büntetendő cselekményt követtek el.

A fiataalkorúak bírósága mellett a vád képviselőjét az ügyészség egyik tagja látja el/a fiataalkorúak ügyésze/, esetleg erre alkalmas ügyészségi megbizott. A fiataalkorúak bírósága mellett, az igazságügyminiszter által kinevezett egy vagy több pártfogó/nő vagy férfi/tisztviselő működik. Ezek végzik a szükséges környezettanulmányt s hivatalos eljárásukban hatósági közegeknek tekintetnek. Lehetnek ezek gyermekvédő egyesületeknek önként vállalkozó tagjai is, kik jogok és kötelességek szempontjából az előbbiekkal egy tekintet alá esnek. Kétségtelen, hogy az eljárás sikerét a társadalmi szervek közreműködése elősegitené, különösen, ha olyanok vállalkoznának önként e munkára, kik ismerik a fiataalkorúak, személyes tulajdonságait, környezetét. Ezek tudnának a bíróságnak értékes tájékoztatást nyújtani. Ilyen önkéntes munkára azonban sajnos nem lehet számítani s ezért kell hivatásos pártfogó tisztviselőket alkalmazni. Nagyon fontos az Fb. 8. §-a." A fiataalkorúak büntígyeiben a bűnvádi perrendtartás szabályai csak annyiban alkalmazhatók, amennyiben a jelen törvény

rendelkezéseiből más nem következik."Tudjuk az anyagi jogból,hogy a fiatakoruak cselekmányei,ha csak nem kihágások,vétségnek számítanak.Kérdés,lehet-e ellenök büntett elkövetése esetén nyomozólevelet kibocsátani?Az Fb. megalkotása előtt vita folyt efelett Kármán Elemér és Bothár Sándor között.Kármán szerint a Bn.18. szakaszából az következik,hogy amíg a bíróság a 17. szakaszban foglalt intézkedések valamelyikét nem tette meg,addig a cselekmény büntett marad,míg Bothár éppen ellenkezőjét állítja: mivel az ítéletben a cselekmény nem szerepelhet ugy mint büntett,tehát az ítélet előtt sem tekinthető annak.Mivel az 1913:7 idevonatkozólag kifejezett rendelkezést nem tartalmaz,tehát a 8 §.-ban foglalt általános szabály szerint,de a 15-ik § 2 bek.-nek figyelembe vételével kell megoldani a kérdést.A 15 §.2 bek.szerint az előzetes eljárásban a fiatakoruak bíróját,tekintet nélkül a büncselekmény súlyára,ugyanazok a jogok illetik meg,mint a Bp.szerint a vizsgálóbíró;az pedig a Bp.118 §.-a szerint a szökésben lévő terhelt kézrekerítése iránt intézkedhet,sőt a 470 §.szerint -végső szükség esetén- nyomozó-levelet is bocsáthat ki.Nem sérti ez az intézkedés a Bn.18 §.-át

sem, mert igaz ugyan, hogy a Bp. szerint nyomozólevelet csakis büntett elkövetésével alaposan terhelt egyén ellen lehet kibocsátani/és a Bn. 18 § szerint a fiatakoru által elkövetett büntett az intézkedéssel vétségge minősül, de a Bn. sem a karta a fiatakoruak által elkövetett büntettek bünetti alaptermészetét mindenben megváltoztatni, hiszen ugyanott azt is olvashatjuk: "Abban a tekintetben azonban, hogy a cselekmény hivatalból, vagy magánindítványra üldözendő-e, ugyszintén a kísérlet büntethetősége tekintetében a cselekménynek a törvényben megállapított minősítése irányadó." /Miután pedig elsőrendü érdek fűződik ahhoz, hogy a büntettet elkövetett fiatakoruak kézrekerítettessenek és a szökésben lévő terheltnél a körözés a nyomozólevelet nem képes pótolni, egyenesen szükséges ilyen esetben ezt az intézkedést megtenni, miután a lehetőséget erre az Fb. 8 illetőleg 15. §§. megadják.

Az egész eljárás megindítása, a fiatakoruak birájának kezében van lévén, nála kell megtenni a feljelentést, illetőleg más hatóságnak vele azt közölni kell; a nyomozást is csak ő rendelheti el. Ezek a jogok rendes el-

járásban az ügyészség jogai.

Fiatalkoruak ügyeiben mindig van vizsgálat és a vizsgálatot a fiatalkoruak bírása végzi. Ez ellentétben áll a perrendtartásunk lényeges elvével. Ennél az eljárásnál azonban értelhető és indokolt, főként azt célozza ez, hogy elkerülhető legyen a tárgyalás, amely esetleg izgalmaival és egész lefolyásával káros lehet a fiatalkoru további fejlődésére. Környezettanulmány alapján való megismerés, erkölcsi és értelmi fejlettségének megállapítása után lehetséges, hogy a tárgyalás tartása nem mutatkozik célszerűnek. A vizsgálatnak itt nem az a célja, hogy a nyomozás adatait felülvizsgálja. A vizsgálat során szükséges környezettanulmányt pártfogó-tisztviselő vagy pártfogó végzi. A fiatalkoruak bírása maga elé idézheti a fiatalkorut vagy gondviselőjét, mely utóbbit a terhelt egyéniségére és életviszonyaira vonatkozólag kihallgatja. Ha szükségét látja a bíróság, a fiatalkorut megfigyelés/ orvosi/ alá helyezheti. A bíróság a szükséges védő és óvó intézkedéseket megteheti; kiemelheti a terhelt eddigi környezetéből. A vizsgálat befejezése után az eredmény közöltetik az ügyésszel, aki ezek alapján indítványt tesz. A vizsgálat, illetőleg az előkészí-

tő eljárás eredményeihez képest vagy tárgyalást tűznek ki, vagy alakyszerű tárgyalás tartása nélkül fejezik be az eljárást. Tárgyalás tartása nélkül is alkalmazni lehet a büntethezőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettséggel nem bírókkal szemben a Bn, 16 §.-ában foglalt intézkedéseket; próbárabocsátás, a fiataalkorunak a bíróság helyiségében való elzárása rendelető el, esetleg az élelem korlátozásával vagy teljes elvonásával, ha a cselekmény csekély súlyu, az eljárás megszüntethető. Ezeket a véghatározatokat a bíróság a bűnőőség megállapítása nélkül, végzésben mondja ki. A fiataalkorú meghallgatása ezen intézkedések megtételéhez feltétlenül szükséges. Vádmegtágadás, elejtés vagy visszavonás estében is megteheti a fiataalkorúak bírāja ezeket az intézkedéseket. Ha tárgyalás tartatik, arra meg kell idézni a fiataalkorú törvényes képviselőjét, ha ez nem lehetséges, akkor valamelyik közelebbi rokonát, végül azt, akivel egy háztartásban él. Ezekkel, valamnit az ügyésszel, a védővel és a pártfogóval közölni kell a tárgyalás napját. A tárgyalás nyilvánossága a bíró belátásától függ. Az ügyész és a terhelt jelenléte feltétlenül szükséges. Hogy milyen intéz-

kedés lenne a legcélszerűbb a fiatalok terhelte jövőbeli fejlődését illetőleg, errendezve nagy gondossággal kell megállapítani azokat a körülményeket, amelyekből a fiatalok terhelte erkölcsi és értelmi fejlettségének a fokára lehet következtetni és e tekintetben bármelyik fél kívánságára meg kell hallgatni a pártfogó-tisztviselőt vagy a pártfogót. Az ügyész és a védő is nyilatkoznak, milyen intézkedést tartanak fogantatandónak a fiatalokkal szemben. A dorgálást, fogház, államfogház, elzárást vagy pénzbüntetést a bíróság a bűnösség megállapításával, ítéletben mondja ki. Ha nevelő intézkedést rendel, ha az eljárást megszünteti, végzéssel határoz.

Ha több fiatalok ellen folyó eljárást a bíróság egy véghatározattal fejez be és így részben ítélettel, részben végzéssel kellene határoznia, ítélettel határoz.

Ennél az eljárásnál hiányzik a felek közötti vita, mert lényegileg az ügyész is a bírónak segédkezik itt a megmentésben, ő csak akkor lesz valóságos ügyféllé, ha olyan nagymérvű elvetemültséget lát, hogy "büntetés" kiszabását tartja szükségesnek.

Lényeges a pártfogó sze-

repe, aki ennek az eljárásnak egy sajátos szerve. Ő is nyilatkozhat a teendő intézkedésre nézve.

Perorvoslati joga van az ügyésznek, a magánvádlónak, a fiataalkorunak, ennek kifejezett akarata ellenére is, szülőjének, törvényes képviselőjének, házastársának és védőjének, de csak javító nevelés, fogház, államfogház vagy elzárás/^{büntetés/} miatt. A bíróság véghatározata ellen fellebbezésnek van helye. Semmiségi panasszal élhetnek a fiataalkorúak a törvényszéki tanácsának másod fokon hozott véghatározatai ellen: az ügyész a törvény lényeges rendelkezéseinek sérelme miatt; a fiataalkorú, törvényes képviselője, védője hasonló ok miatt, ha a bíróság javító nevelést, fogház vagy államfogházbüntetést állapított meg. Vagyis utóbbiaknak korlátolt perorvoslati joguk van. Igazolásnak egyedül a fellebbezési határidő elmulasztása miatt van helye, lehetséges bizonyos esetekben az újrafelvétel is és a Bp. rendelkezései érvényesülnek, a jogegység érdekében használható perorvoslat esetében is.

Ha az eljárás során bebizonyosodik, hogy a fiataalkorú a bűncselekményt elkövette, úgy a bűnügyi költségekben marasztaltatik.

A magánjogi igény, ha az eljárást késleltetné, polgári peruttra utasítható. Rendes bíróság fiatalok ügyeiben csak kivételesen járhat el; a rájuk vonatkozó szabályok azonban megtartandók.

Az eljárást azért vázoltam csak, hogy ez a fontos része a gyakorlati igazságügyi gyermekvédelemnek, amely rendeltetése szerint a "nyitánya" az intézkedésnek, mintegy átmenetül és bevezetőül szolgáljon a végrehajtáshoz, amelyen nyugszik az egész eljárás sikere. Ennek jósága, célszerűsége végzi el azt a munkát, amely az igazi megmentés: a megjavítást, mely megtévedt gyermeket dorgálással figyelmeztetve térít vissza a jó útra, ahol súlyosabb hibát talál, hosszabb idő alatti neveléssel, elvetemültség esetén pedig büntetéssel igyekszik hatni.

3. Végrehajtás.

Azon intézkedések közül, melyeket a fiatalok bírója tehet, végrehajtás szempontjából csak a próbárábocsátással, javító neveléssel és a fogházbüntetéssel fogok foglalkozni,

mivel a dorgálás csekély jelentőségű bűncselekmények elkövetése esetén nyer alkalmazást; a többi intézkedések, helyesebben büntetések/mint például az elzárás, államfogház/nem állanak kifejezetten az igazságügyi gyermekvédelem szolgálatában, hanem vagy egyáltalán nem helyeselhetők, vagy legalább is közömbösek a gyermek megmentése szempontjából.

a., Próbárabocsátás.

"A próbárabocsátás nem olyan intézkedés, mely által a bűnügy befejezést nyer." Az eljárás csak mintegy félbeszakittatik azon célból, hogy megállapítható legyen, vajjon a szabadsága meghagyható-e a fiataalkorunak, nem áll-e a züllés oly mély fokán, hogy hosszabb ideig tartó elválasztása szükséges a külvilágtól. Érdekes középhelyet foglal el a dorgálás és a javító nevelés között, mert míg külső megjelenésében bizonyos elvi azonosságot mutat az utóbbival, addig belsőjében olyan vonást is találunk, mint a dorgálásnál. Van itt is komoly intelem, figyelmeztetés. A bíróság abban a reményben, hogy a fiataalkorú tettét megbánja, büntetés nélkül is a javulás útjára tér, egyelőre ítélet ho-

zatala nélkül szabadon bocsátja egy esztendei próbaidőre. A bíróság figyelmezteti a fiatalkorut, hogyha kifogástalan magaviseletet tanusít, az elkövetett cselekmény miatt folyamatba tett eljárást megszünteti, ellenkező esetben őt javító nevelésre vagy fogházbüntetésre ítéli. Dorgálásnál azonban az eljárás befejeződik és a bíróság csak újabb cselekmény elkövetése esetére helyez kilátásba szigorubb intézkedést, de a bűnösséget megállpítja. Ebben rejlik az egyébként enyhe dorgálás nyomatéka.

Már abból a körülményből is, hogy a próbárabocsátással nincs az eljárás befejezve-csak mintegy nyugszik-következik, hogy a próbárabocsátó végzésben a bűnösség meg nem állapitható. Egyébként is az intézkedés természetéből következik ez, amit Angyal Pál is kiemel, hogy az intézkedéseknél lévő kvalitatív különbségek teszik érthetővé, hogy míg az enyhébbnek tartott és a súlyossági sorrendben előbb álló dorgálásnál megállapittatik a bűnösség, addig a súlyosabb próbárabocsátásnál nem. Hogy kiket kell próbára bocsátani, erre nézve a Bn. csak negativ irányu utmutatást tartalmaz. "Próbárabocsátás nem alkalmazható, ha a

fiatalkoru egy hónapot meghaladó szabadságvesztés büntetéssel már büntetve volt." A próbárabocsátást ha elemezzük, két markáns vonása tűnik fel, melyek ellentétesek, de ebben egybeolvadnak: szabadság és korlátozottság. Mind a kettő lényeges elem a próbárabocsátásnak, pedig ezek látszólag nem férnek meg egy egységben, mert vagy az egyik, vagy a másik dominál s ez által határozódik meg az intézkedés jellege s lesz majd szabadságot adó, majd korlátozó. A látszólagos ellenmondás megértéséhez tudnunk kell, hogy mi a szabadság? Erre nézve számtalan felfogással találkozunk s azt tartjuk helyesnek, mely szerint szabad egy lény, ha természetének megfelelő állapotban van. Az egyén szabadsága nem a mindent tehetésben rejlik, a társas lét szükségképisége miatt, mert ez más emberek hasonló mindent tehetésével összeütköznék. Hanem csakis oly tevési lehetőséget jelent, mely a társadalmi lét alapelveivel megegyezik. Tehát a legszabadabb ember cselekvési köre is objektív, relatív korlátozottságú, amennyiben t. i. nem tehet mindent. Az abszolút szabadság fogalma spirituális jellegű. A próbára bocsátott szabadsága is, ilyen értelemben fogva fel a szabadságot, teljes, mert a társadalmi lét

alapelveivel megegyező tevékenység kifejtése neki is szabad, csak bizonyos, fejlődését rossz irányba terelő magatartása tiltatik/iszákosság, munkakerülés/ miután eredményeit tekintve ez züllésbe sodorja, mely mint társadalmi degenerálódás/az egyénire most nem tekintve/ellentétben áll a fentemlitett alapelvekkel. Azért szükséges ezt megállapítani, hogy látható legyen, hogy ha szigorú szabályokhoz van is kötve a próbárabocsátott, mégis elsősorban szabad. Ezt a szabadságot hangsúlyozza a bíróság is végzésében, mert a szabadság tudata is nevelő hatása. Bentmarad az életben továbbra is, csak meg kell mutatnia, hogy tud engedelmessé válni és becsületes életet élni. Ámde szabadsága mellett tudnia kell azt is, hogy bűncselekményének megbüntetését, csak bizonyos feltétel teljesítése esetén engedi el a bíróság. Nálátisztán a belátásra, a jónak/t.i. a büntetés mellőzésének/jóval való viszonzására, nem lehet számítani. A szigorú szabályok megtartása, akaraterejét is neveli s, ha így kinnélve az életben jobb belátásra téríthető, rendes életmódra, munkára nevelhető, szilárdabb alapon áll-és megnyugtatóbb a helyzete a társadalom szempontjából is- mintha egy

szigorú intézet megszokott rendjéből, levegőjéből kerül újra vissza az életben, ami esetleg nagyon ujszerű neki, feledteti vele a múltat, ~~az~~ ^{intézeti} ~~egyéniséget~~ s így szabadságával nem tud majd helyesen élni. Fontos a próbárabocsátás végrehajtásánál, különös hibáiról leszoktatni a próbárabocsátottat s ezért bizonyos általános szabályok mellett külön intézkedések is tétetnek. A próbárabocsátott vagy bétmarad eddigi környezetében vagy, ha szükséges kiemelik onnan, és megfelelő elhelyezése felől intézkednek. Ennek az intézkedésnek a végrehajtása amilyen fontos a siker érdekében, olyan nehéz is, mert a bíróságnak a fiatalok elhelyezése felől ^kaként kell gondoskodnia, hogy tartásából az államkincstárra, vagy a községe költsége ne háruljon. Patronázs-egyesületek, jótékonyági egyesületek, vagy a pártfogósegítségével kell elhelyezni. Bármiként nyerjen elhelyezést, ha nem a pártfogója háztartásában él, meg kell határozni az ellenőrzés módját. Először is a pártfogónak meg kell győződnie arról, hogy a fiatalok megértette-e a bíróság rendelkezéseit, tudja-e, hogy mit kell tennie, hogyan kell viselkednie? Ha úgy látná a pártfogó, hogy a próbára-bocsátott ezzel nincs tisztában, meg kell neki magyarázni. Szeretettel-

teljes szigorúsággal kell a fiatalokorival bánnia, hogy egyrészt tekintélye legyen, másrészt bizalmát bírja. Kötelességei részletesen köztulirva nincsenek, általános szabály azonban az, hogy a bíróság utasításait követnie kell, hiszen ő a bíróságnak csak segédszerve és, hogy a kezdeti időszakban sűrűbben érintkezék pártfogoltjával. Természetes, hogy a romlottság foka és a környezeti viszonyok azok a tényezők, amelyek a pártfogó fokozottabb munkáját igénylik. Ehhez képest, ha szükséges, úgy szólván állandó ellenőrzés alatt tarthatja a fiatalokorut, akit joga van meglátogatni, vagy maga elé idézni. De a bizalmi viszony, ami közte és pártfogoltja között van, azt kívánja, hogy ezeknek a találkozásoknak ne legyen hatósági ellenőrzés jellege, ezért nem szabad sem a bíróság, sem a rendőrség helyiségeibe megidéznie azt. Az eredményeket, amelyeket a fiatalokor magaviselete felől tapasztal, fel kell jegyeznie és a bíróságnak beadnia. Például meglátogatja egy napon este 10 órakor, nem találja, mert egy közeli korcsmában kártyázik; vagy éppen munkában találja, szülei meg vannak vele elégedve, vagy panaszkodnak rá-ezeket tehát a pártfogó feljegyzi. Ilyen ellenőrzés gyakorlását, vagyis a pártfogói tisztet első

sorban a fiatalok törvényes képviselőjére biz-
zák, csak ha ez , vagy valamelyik közeli rokona nem
alkalmas, kérnek fel valamely gyermekvédő egyesüle-
tet, vagy intézetet, amely azután kijelöli a pártfo-
gót. Ha szükséges, új pártfogó rendelhető. Ha a fia-
talkorú még iskolába jár, iskolai előmenetele felől
is tájékozódik a pártfogó, ha pedig már dolgozik,
meg kell győződnie arról, hogy csakugyan "munkás
életmódot" folytat-e, melyre a bíróság utasította.
A becsületes munkával való foglakoztatás nagyon
fontos jövő megélhetése és erkölcsi fejlődése szen-
pontjából is. Így szabadidejének egy része le van
kötve, ezen idő alatt munkahelyén kell tartózkod-
nia; meg azután a munka fáraszt s inkább kívánja
az ember utána a pihenést, mint például az éjsza-
kai mulatozást. A bíróság a tisztességes, munkás é-
letmód folytatására nagyon komolyan figyelmezteti
a fiatalokot, akit javulása érdekében bizonyos e-
gyének társaságától eltilthat. "A próbára bocsátott-
nak kifogástalan, rendes és munkás életmódot kell
folytatnia és magaviseletében alkalmazkodnia kell
a bíróság és a pártfogó rendelkezéseihez. Különösen
tartózkodnia kell, nemcsak büntetendő cselekmények
elkövetésétől, hanem iszákos, csavargó, erkölcszte-

len életmód folytatásától és dol^ogkerüléstől is .
Köteles a részére kijelölt foglalkozást folytatni,
tanköteles korban az iskolát pontosan látogatni s
a részére kijelölt lakóhelyen tartózkodni. Foglal-
kozását és lakóhelyét csak pártfogójának engedélyé-
vel szabad megváltoztatnia. Köteles a pártfogónál a
biróság utasítása szerint, ilyen utasítás hiányában
a pártfogó által megjelölt időközökben és időben,
ha pedig a pártfogó másként nem rendelkezik, havon-
kint legalább egyszer jelentkezni. "Nincs külön
hangsúlyozva- pedig szükséges lenne- hogy a pártfo-
gónak a fiatalokú vallásos nevelésére is gondot
kell fordítania. Hiszen ez egyéni és társadalmi
szempontból is nagyon jelentékeny, mert a keresztyén
vallás- eltekintve az egyénre való jelentőségétől-
a társadalomellenességet, mely minden ^{jogi} bűn lényege ,
kárhoztatja s így a vallásos tudat erősödése gyöke-
rében orvosolja a kriminális hajlandóságot. Ha a
fiatalokú a próbaidőt kifogástalanul töltötte el,
a bíróság meghallgatva a pártfogót és az ügyészt
valamint a védőt, vagy a fiatalokú törvényes kép-
viselőjét, indítványra az eljárást megszünteti. Ha
azonban a fiatalokú a próbaidő alatt újabb bűncse-
lekményt követ el, vagy a felügyeleti szabályokat

megszegi,iszákos, erkölcstelen életet folytat,vagy egyébként is a züllés jeleit mutatja,erről a bíróságot a pártfogó vagy bármely hatóság, melynek tudomására jut,haladéktalanul értesíti.Ha pedig a bíróságnak később jut tudomására,hogy a fiatalkoru nem lett volna próbára bocsátható,a próbárabocsátás hatályon kívül helyezésével ,új határozatot hoz,illetőleg,ha más büncselekmény miatt még be nem fejezett eljárás jut a próbaidő alatt a bíróság tudomására,akkor az előbbi ügyben eljáró bíróságot a próbárabocsátásról értesíti,mely az ügyeket egyesitheti s a próbárabocsátás hatályon kívül helyezésével együtt dönti el. "Ha a próbárabocsátott a próbaidő alatt csupán pénzbütetéssel büntetendő,vagy más csekélyebb súlyu vétséget vagy kihágást követ el... és a bíró ugy találja,hogy a fiatalkoru erkölcsi fejlődése érdekében más intézkedésre nincs szükség, a bíró a tényállás felderítése és a tények megállapítása után a következő intézkedéseket teheti: 1/ a próbaidőt egy évvel meghosszabbithatja;

kat állapithat meg;

2/ új felügyeleti szabályo-

3/a fiatalkoru részére új

pártfogót rendelhet;

4/ a fiataalkorut megfeddheti;

5/ intézkedhetik az iránt,
hogy a fiataalkoru házi, vagy iskolai fenytést kap-
jon

6/ elrendelheti, hogy a fia-
talkoru korához és viszonyaihoz képest valamely
ismétlő, tanonc-, földművelő vagy más iskolát láto-
gasson;

7/ elrendelheti, hogy a fiatal
koru a birónál, uatsításainak meghallgatása végett,
előre meghatározott időkben jelentkezzék és magavi
seletéről számot adjon;

8/ a fiataalkorut a 23. § 3.
pontjának megfelelő módon őrizetben tarthatja.
Ezeket az intézkedéseket a biró együtt, vagy külön
alkalmazhatja és ismételten, vagy többször is megte-
heti, mindaddig, amig a fiataalkoru próbárabocsátás
alatt áll és élete 24. évét még be nem töltötte."

A próbárabocsátott nincs ki-
szolgáltatva teljesen pártfogójának, vele szemben
védelemben részesül a bíróság részéről s így, ha
annak valamely rendelkezése sérti, jelentést tehet
a bíróságnak. Ezt a jogát a bíróság közli is vele.

b., A javító nevelés.

"Javitó nevelést rendel a bíróság, ha a fiatalok eddigi környezetében a romlás veszélyének van kitéve, züllésnek indult, vagy értelmi és erkölcsi fejlődése érdekében a javító nevelés más okból szükségesnek mutatkozik." Gyermekkel szemben is el lehet rendelni a javító nevelést. A javító nevelést mindig határozatlan időtartamra mondják ki, 21. életévén túl azonban senkit sem lehet javító intézetben tartani. A javító nevelés végrehajtására külön intézetek szolgálnak, melyek lehetnek királyi javító nevelő intézetek, javító nevelésre rendelt egyéb állami intézetek/mezőgazdasági telepek, foglalkoztató műhelyek/ testületeknek, egyesületeknek, vagy magánosoknak az igazságügyminiszter által alkalmasnak talált intézetei / magánintézetek/.

A züllésnek indult fiatalok megmentésének két leghatásosabb eszköze a javító nevelés és a fiatalok fogházában végrehajtott fogházbüntetés. A jogi bűn meghatározásánál kiemelttem, hogy azért fontos ez, hogy bizonyos ma-

radandó, elvi alapot vethessünk a megmentésnek. Mivel a jogi bűn lényege a társadalomellenességben található, a megmentésnek s így a javító nevelésnek is lényegileg abban kell állania, hogy az antiszocialitást - amilyen még nincs meggyökeresedve, de már jelentkezik a fiataalkorunál - átalakítsa konstruktív szociális gondolkozássá, a társadalomban teljesítendő hasznos munka megkezelésével, belső tartalmának, gondolat és érzelemvilágának vallásos, erkölcsös és nemzetivé nevelésével. A javító nevelésről szóló 27,200-1909 I.M. sz. rendelet 48.§-a is ilyen értelemben jelöli meg a javító nevelés célját: " A javító nevelés célja az, hogy a növendékeket az intézeti rend, vallás-erkölcsi, iskolai és munkaoktatás és az egyéni nevelés minden célszerű eszközének felhasználásával, hazafias, becsületes, rendszerető és munkás polgárokká nevelje."

Nagyon fontos általános elv az, hogy az intézet nem büntetés végrehajtására rendelt hely, nem bűnhődés, hanem a gyermek, vagy fiataalkorú, erkölcsének megjavítása és fejlesztése végett van ott. Az előljáró iránt fontos itt is a tiszttelet és bizalom, úgy amint ezt a próbárabocsátásnál láttuk. Eredményt elérni csakis egyéni neve-

léssel lehet. Mindegyik gyermekkel, vagy fiatalkoru-
val szemben a cél érdekében, a neki megfelelő esz-
közöket kell alkalmazni: szigorúság, oktatás, jó
tanács. Tekintettel kell lenni arra is, hogy milyen
viszonyok közt fog élni a növendék, kibocsátása u-
tán, hogy az életben csalódások ne ériék. A családi-
as nevelés mutatkozik legalkalmasabb formának a ja-
vító nevelés céljainak elérésére, tehát az intézeti
nevelés is csoportokban, családokban történik. Ezek
a javító nevelés általános elvei.

Az egyes részletkérdések tekin-
tetében eltérés lehet a különböző javító nevelő
intézetek között, egységes szabályaik csak az álla-
miaknak vannak, az elvi egységet azonban biztosítja
az a körülmény, hogy az igazságügyminiszter által
kibocsátott rendeletben foglalt szabályoknak a fi-
gyelembevételével kell a magánintézetek fenntartó-
inak is megállapítani az intézet működését. A javi-
tó nevelés egész személyzetének nemcsak szakkép-
zettnek, de alkalmasnak is kell lennie. Az iskolai
oktatást és a munkavezetést is csak ilyenekre le-
het bízni. Ott, ahol külön felügyelő alkalmazva nincs,
maga az igazgató, a tanító vagy a munkavezető vég-
zia felügyeletet. Van az intézetnek házi tanácsa,

melynek elnöke az igazgató, tagjai pedig az egyes tisztviselők.

Az egész javító nevelési rendszerünk jól átgondolt és tervszerű. Az intézetbe bekerült gyermeket vagy fiatalkort, legelőször is felvilágosítják szerető jó szóval, hogy teljesen tőle függ meddig marad az intézetben, mert ha szorgalmas és engedelmes, akkor hamarabb szabadul, ellenkező esetben 21 éves koráig az intézetben kell maradnia. Ezután következik egyéniségének gondos kitanulmányozása, amikor is u. n. kísérleti családba osztják be, mely lehetőleg kis létszámú kell, hogy legyen. Itt megfigyelik rossz tulajdonságait, hajlamait, mely utóbbi különösen foglalkoztatása szempontjából fontos. E tájékozódás után kezdődik csak a tulajdonképeni javító nevelés.

A rend, fegyelem, munka és a társas élethez való hozzászoktatás, ezek megszerettetése képezik a javító nevelés tartalmát. A keret pedig, amelyben életük folyik : a család. Így nevezik azt a nagyobb csoportot/20-30/, amelyben lehetőleg nem nagy korkülönbségű, körülbelül azonos viseletű és egyforma foglalkozású gyermekek vagy fiatalkorúak egy-egy családfő vezetésével és mun-

kavezetők irányításá mellett dolgoznak. Miután a családok alakításánál a magaviseletre is tekintettel vannak, így lesznek az egyforma foglalkozásuak között is "jó osztályu" és "rossz osztályu" családok. Az intézetben tanusított viseletük alapján a növendékek egyikből a másikba kerülhetnek.

Az intézetben minden szigoru rend szerint történik. A felkeléstől a lefekvésig, a munkától és a tanulástól a játékig mindennek megvan a pontos ideje. A napnak a helyes kihasználása a munka, tanulás, testmozgás, szórakozás kellő aránya lehetővé teszi, hogy szorgalommal, kedvvel tegyék az egyiket vagy a másikat, hozzászokjanak a rendes és okos időbeosztáshoz. A renدهz hozzátartozik a tisztálkodás is, melyhez a legmaszatosabb kis utcagyereknek vagy szurtos csavargónak is hozzá kell szoknia az intézetben. Minden reggel derékig való mosdás, fogmosás, fésülködés, rendes felöltözködés, fekvőhelyek rendbe hozása kötelező. Mindegyik növendék kap a tisztálkodáshoz külön eszközöket, amelyeket rendszerben és tisztán kell tartania szintén s egyik a

másikét nem használhatja. Mindezek nagy részletességgel vannak körülírva az intézeti szabályzatban. A rend a fegyelem és a munka nevelő hatásaikban egymást kiegészítik.

A rendet és a fegyelmet egyesek azonosítják, helyes azonban csak az, hogy a rendnek is legtöbbször a fegyelem a priusa. Értethető, hogy a javító nevelés a fegyelemre igen nagy súlyt helyez. Fegyelem nélkül semmiféle intézetet, legkevésbé pedig javító nevelő intézetet nem tudunk elképzelni. Feltétlen engedelmességet követel a javító nevelő intézet is növendékeitől; a családfők és a munkavezetők utasításait követni kell. A fegyelem fenntartására, az engedetlenkedők megfékezésére van az intézetnek sok eszköze, hogy a különféle típusok tág skáláján sikerrel tudjon mozogni. A rendelet - mint ezt már említettem - tartalmazza a testi fenytítéket s így a legsúlyosabb büntetés a teljes elkülönítés/ esetleg az élelem korlátozásával/. Ennek többszöri ismétlésével /mely egyhuzamban legfeljebb 15 napig tarthat/, a legmakacsabbaknak is megfékezése valószínű. Elkülönítésük nem is annyira egyéni nevelésük szempontjából fontos, mint inkább az általános fegye-

lemre tekintettel. Kedvezményekben kizárólag a jó viseletűek részesíthetők. Ha pedig valamelyik növendékkel szemben a rendelkezésre álló fegyelmi eszközök nem elegendők, a családfő - aki általában a fegyelmezést végzi - jelentést tesz az igazgatónak, aki esetleg több családfő, vagy az ipariskolai tanárok/akik az intézetben tanítanak/, meghallgatása után jelentést tehet az igazságügyminiszternek. Jelentést kell tenni az igazságügyminiszternek, ha a növendék testi sértést vagy súlyosabb természetű bántalmazást követ el.

A megfelelő foglalkoztatás, mintegy a gerince a javító nevelésnek. A tanulásról csak annyit jegyzek meg, hogy az írni-olvasni nem tudókat erre meg kell tanítani és a tankötelességekben levőket az elemi népiskola anyagára oktatni. Ezen felül hasznos gyakorlati ismereteket, különösen az egészségügy elemi tételeit, közigazgatási, földrajzi ismereteket magukban foglaló olvasmányokkal is kell a növendékeket foglalkoztatni. Fontosabb itt a munkaoktatás. A növendékeket hajlamaiknak megfelelő munkával kell foglalkoztatni, hogy megszerethessék a munkát, ne legyen az számukra

csak kényszer és robot. A mezőgazdasági vagy ipari munka valamely ágában jól ki kell képezni őket, hogy jövő megélhetésüknek alapja legyen munkatudásuk, hogy kihelyezésük után e foglalkozást kérésre folytathassák. A mezőgazdasági munkában főképpen gyakorlati oktatás útján kell a növendékeket megismertetni az okszerű gazdálkodás elveivel" s különösen az okszerű talajművelés megtanítására, a gazdasági és kerti növények termesztésénél előforduló munkák és eljárások begyakorlására, a káros állatok és növények ellen való védekezés megismertetésére és az okszerű állattartás megmagyarázására kell törekedni." A leány javító-nevelő intézetekben is hasznos gyakorlati ismereteket oktatnak. A munkára való ösztönzést szolgálja a munka után jutalomdíj adása, melyet a jó viseletű, szorgalmas növendékek kapnak s, amelyet külön póstatakarékpenztári könyvecskére kell elhelyezni. A munkajutalomdíj felett a növendékeknek korlátolt rendelkezési joguk van és általában az intézet igazgatójának engedélye nélkül abból semmit el nem költhetnek. Ha a javító nevelés véget ér, ezt az összeget a növendéknek ki kell adni.

A javító nevelésnél fontos az

is, hogy a növendékek megszokják a társas életet és annak törvényeit. Tanulják egymást megbecsülni és segíteni. Épen ezért nem szabad a jutalmak vagy a kitüntetés^{ek} adásánál oly módot választani, mely a többiekben irigységet, gyűlöletet keltet. Ellenkezőleg, arra kell törekedni, hogy az egyik haladása a többieket is buzdítsa, hasonló viseletre, munkára szorgalomra. A kölcsönös megbecsülés és szeretet előfeltétele azonban ilyen fiatal korban - amikor még nincs meg bennük annak a belátása, hogy mindenki nem lehet egyenlő, hogy nem vezethet mindeki - az egyenlőség. Egyik sem előbb a másiknál, egyik sem felettese a másiknak "egymásnak parancsokat ostogatniuk nem szabad".

A javító nevelés ideje alatt óvni kell a növendékeket minden káros befolyástól, mely a javító nevelés sikerét veszélyeztethetné. Ezért csak ritkán, legfeljebb három hetenként látogathatják meg őket hozzátartozóik. Senkivel, aki az intézetbe bejön a családfőjük engedelmével, aki az intézetbe bejön a családfőjük engedelmével nélkül nem beszélhetnek, illetőleg a látogatók csak azzal a feltétellel nyerhetnek engedélyt az intézet megtekintésére, ha a növendékekkel nem beszélgetnek. Sőt még a hozzátartozó látogatók is

kitilthatók, ha a növendéket sorsával való elégedetlenségre, vagy engedetlenségre buzdítanák. Az intézetből kimenőt, csakis a teljesen jó viseletű és szorgalmas növendékek kaphatnak, különösen azok, akik a vezetőség szerint aközel jövőben, kísérletileg kihelyezhetőek lesznek. A kimenőt nyerteknek az intézetbe pontos időben vissza kell térniök. Az éjjet minden növendéknek feltétlenül az intézetben kell tölteni. A növendékek levelezése is ellenőrzés alatt áll. A feltételes szabadsággal azonos elvi alapon nyugszik a kísérleti kihelyezés. Ez nem a javító nevelés megszűntét jelenti, hanem csak annak utolsó szakaszát. A rendes életbe való fokozatos visszatérés egyik állomása. Kísérleti kihelyezésnek csak akkor van helye, ha a növendék teljesen megjavultnak látszik. A kihelyezett felett azonban továbbra is gyakorolja a felügyeletet az intézet igazgatósága. A kísérletileg kihelyezettnek pártfogója van, akit a fiatalok felügyelő hatósága rendel ki. A pártfogónak időnkint/ legalább fél évenként/ jelentést kell tenni a kihelyezett magaviseletéről az intézet igazgatóságának. Végleges lesz a szabadság, ha a fiatalok életének 21. évét betöltötte, vagy a kísérleti kihelyezés ideje alatt/ 2 év/ma-

gát kifogástalanul viselte.

c., A fiatakoruak fogháza.

Csakis a legsúlyosabb elvetemültség esetén szoktak a fiatakoruak szemben fogházbüntetést kiszabni, melyet már említett okokból a felnőttektől elkülönített helyen, vagy külön e célra berendezett intézetben hajtanak végre. Ez már határozott büntetés/megtorlás/, azonban a megjavítást ez is céljának tekinti. Némely eltéréssel a fogházbüntetés végrehajtására vonatkozó szabályok érvényesülnek a fiatakoruak fogházaiban is. A fegyelem fenntartására szolgáló eszközök itt már jóval keményebbek/kurtavas, sötét zárka és testi fenyték/, mint a javító nevelő intézetekben. A büntetés szakokra oszlik, a foglyok között csoportok vannak s az egyes csoportokon belül osztályok. A büntetési idő első szakában a foglyot magánelzárásban tartják éjjel és nappal-hacsak az orvos véleménye szerint ez nem veszélyes ránézve. Ilyenkor csakis a felekezeti lelkész, tanító és a patrónázsegyesületek erre vállalkozó tagjai, valamint a magánelzárásban lévők látogatásával külön megbízott

tisztviselő látogatják oly módon, hogy e látogatások ideje négy óra legyen s az egyes látogatások között pedig maradjon egy-két óra. Ez alatt az idő alatt egyedül megy templomba és szabad levegőre, hogy a többi foglyokkal ne érintkezhessék. Ez a büntetési szak arra a célra van rendelve, mint a javító nevelő intézetekben a kísérleti család, vagyis a fiatalok megismerésére. Ez a szak mindössze néhány napig tart. A második szakban már csak megszakításokkal marad magánelzárásban. Iskolában, templomban, étkezésnél, szabad levegőn már együttvan saját csoportjabeli foglyokkal, de munkáját még zárkájában végzi. Három hónapnál nem hosszabb időre elítélt foglyok, egész büntetési idejüket ebben a két szakban töltik. A harmadik szakban már a munkát is közösen végzik a foglyok/legfeljebb tanulás levélírás, olvasás ideje alatt, valamint az éjszakát töltik magánzárkáikban/. Ebbe a szakba csak a házi-tanács határozata alapján lehet jutni. A negyedik szak megint teljes magánelzárás s ez mintegy 15 nappal a fogoly szabadulása előtt kezdődik. Az egyes szakokba beosztás, teljesen a házi-tanács belátásától függ. Ha az éjjeli magánelzárás, a kevés magánzárka miatt nem lehetséges, úgy az egyes cso-

portok tagjai egy közös hálóteremben is elhelyezhetők, de az éjen át itt szigorú felügyeletet kell tartani.

A foglyok csoportosításának az a célja, hogy ezek ne rontsák egymást. Kizárólag az egy csoportbeliek lehetnek együtt, akik körülbelül -amint ez a tárgyalás irataiból és a fogház igazgatójának és tisztviselőinek közvetlen tapasztalataiból megállapítható- egyforma viselkedésűek. Négy csoport van. Az A., csoportba tartoznak azok, akikkel szemben egyéni elbánásra van szükség/különös romlottság, fékezhetetlenség, kétes elmeállapot/. Ezek a többiektől teljesen el vannak különítve. A B., csoportbeliek a büntetlen előéletűek. Ilyenek akik még egyáltalán, vagy egy napot meg nem haladó szabadságvesztés büntetéssel voltak büntetve, vagy dorgálásban, próbárabocsátásban vagy javító nevelésben részesültek. Ezek között, ha a viszonyok megengedik, külön kell tartani a romlottabbakat- akik a cselekményt bosszu, vagy nyereségvágyból követték el- a többiektől. A C., csoportba a visszaesők; a D-be pedig a szokásos büntettesek tartoznak. A csoportok szigorúságban különböznek egymástól, csupán az A és B csoportok azonosak e szempontból. Az egyes

csoportokon belül osztályok vannak, minden csoportban három osztály, amelyek közül az első a legkényelmesebb, amelyekbe a fogházban tanusított magaviselet alapján sorozzák a foglyokat. Itt is van iskolai oktatás, amelynek legfőbb feladata az írás és olvasás megtanítása. Az olvasmányok, amelyeket a magasabb előképzettségűekkel olvastatnak, az életben hasznos gyakorlati ismereteket foglalnak magukban és erkölcsnemesítő célzatuak. Ilyen könyvekből van a fogháznak könyvtára. Nagyon fontos itt a valláserkölcsi oktatás, melynek az egyéniséghez alkalmazkodni kell, hogy minél mélyebb hatás legyen gyakorolható a fogoly érzületére. Ezt a munkát lelkes végzi, akinek segítségére lehetnek a patronázs egyesületeknek erre alkalmas tagjai. A fogházban minden foglyot munkával foglakoztatnak, mégpedig úgy, hogy kiszabadulása után abból megélhessen. A leggyakorlatibb iparágakat kell részükre meghonosítani a fogházban: asztalos, cipész, szabó stb. . Vannak itt is jutalmak, amelyek az osztályokban való előhaladást jelentik. A feltételes szabadság a büntetés utolsó harmada lehet, ha az igazságügyminiszter elrendelte. A feltételes szabadságra bocsátott fiatalok egy pártfogó felügyelete alatt áll,

akit itt is, mint a kísérleti kihelyezésnél, a fiatalok felügyelő hatósága rendel ki. A feltételes szabadság visszavonását adott esetben szintén az igazságügyminiszter rendeli el, a fiatalok felügyelő hatóságának javaslata alapján.

Jelentős szerepe van a tárgyalási intézkedések végrehajtásánál a fiatalok felügyelő hatóságának, mely az igazságügyi gyermekvédelem egyik legfontosabb szerve. Felügyelő, gyámolító mentő és véleményező ténykedéseket végző társas szerv ez. Adminisztratív funkcióin kívül, a züllésnek indult, vagy rossz környezetben élő gyermekek vagy fiatalok társadalmi megmentésére minden lehetőt megtesz; kezdeményez vagy vezet erre irányuló társadalmi mozgalmakat is. A fiatalok ügyeiben, a rájuk vonatkozó jogszabályok tekintetében észlelt hiányokra nézve, közvetlen előterjesztést tehet az igazságügyminiszternek.

T A R T A L O M J E G Y Z É K.

I.

Elméleti rész. oldal

1.A gyermekbűnözés okai.....	1.
2.A megmentés elvi alapjai.....	16.
3.A megmentés igazolása.....	22.
4.A megmentés értéke.....	25.
5.A módszer.....	26.

II.

Tételes rész.

1.Néhány anyagi jogszabály.....	32.
2.A fiatalok elleni bünvádi eljárás	
a/ Általános elvek.....	44.
b/ Az eljárás rövid	
összefoglalása.....	47.
3.Végrehajtás.....	56.
a/Próbárabocsátás.....	57.
b/A javító nevelés.....	67.
c/A fiatalok fog-	
háza.....	77.

Tartalomjegyzék.....	I.
A szövegben pontosan meg nem jelölt	
idézetek jegyzéke.....	II.
Forrásmunkák.....	III.

A szövegben pontosan meg nem jelölt
idézetek jegyzéke.

4 oldalon a 3.-ik bekezdésben:

Angyal P.:Fiatalkoruak és Büntetőnovella.

7 oldal 2.ik bekezdésében kezdődő:

Vargha F.:A gyermekkorban lévő bűnösökből

10.oldalon a 3.-ik bekezdésben:

Angyal P.előbb idézett munkájából.

20.oldalon :

Vargha F.előbb idézett munkájából.

21.oldalon az 1.bekezdésben:

Kármán E.:A gyermek erkölcsi hibái és erkölcsi
betegségei-ből.

27.oladlon:

Farkas E.:A hivatalos pártfogó-ból.

44. és 45.oldalakon lévő idézetek:

Az Fb.miniszteri indokolásából

57.oldalon a 2-ik bekezdésben:

Heller E.:Büntető perrendtartás a fiatalkoruak
bűnügyeiben,figyelemmel a törvényho-
zás feladataira c.munkájából.

63. és 64.oldalakon lévő idézetek:

A 27100/1909 I.M.sz.rendeletből.

65.oldalon kezdődő:

Az 1913:7 tc.50 §.

67.oldal 1.bekezdésében:

Bn.24 §.1.bek.

74. és 75.oldalakon lévő idézetek:

A 27200/1909 I.M.sz.rendeletből.

F O R R Á S M U N K Á K.

- Angyal P: Fiatalkoruak és Büntetőnovella.
- Balogh J: Fiatalkoruak és a büntetőjog.
- Baumgarten I: A fiatalkoruak bírairól és a fiatalkoruak bűnügyében követendő eljárásról szóló törvény előadói tervezete. /Magyar jogászegyleti értek.U.f.42./
- Farkas E: A hivatalos pártfogó.
- Finkey F: A fiatalkoruak bírósága Észak-Amerikában és Európában.
A fiatalkoruak felügyelő hatóságának feladata.
Büntetés és nevelés./Akadémiai értek./
- Heller E: Bűnvádi perrendtartás a fiatalkoruak bűnügyeiben, figyelemmel a törvényhozás feladataira. Bevezetéssel ellátta Degré Miklós.
- Horvátth D: A fiatalkoruak wittlichi fogháza a német büntetésvégrehajtás rendszerében.
- Kármán E: A gyermek erkölcsi hibái és erkölcsi betegei.
- Moravcsik E: A gyermekorban lévő büntettesekről. /Magyar jogászegyleti értek.113./
- Nemes I: A bűnöző társadalom kialakulása. Angyalföldi adatgyűjtések, megfigyelések és tanulmányok alapján. /röpirat/
- Szászy B: A fiatalkoruak bírósága. /röpirat/
- Vargha F: A gyermekorban lévő bűnösök. /Magyar jogászegyleti értek.108./
- Vámbéry R: A fiatalkoruak bírósága a háboru alatt és után.

Törvények:

1908 : XXXVI.II fejezet.

1913 : VII./és a törv.miniszteri indokolása/

Rendeletek:

27.100/1909 I.M.sz.

27.200/1909 I.M.sz.

27.300/1909 I.M.sz.

27.400/1909 I.M.sz.

56.000/1913 I.M.sz.
